

เยาวชนบางขุนเทียนรักษ์ป่าชายเลน

โดย

คณะผู้เข้ารับการอบรม หลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง

รุ่นที่ ๑๒๔

กลุ่มที่ ๔

เอกสารทางวิชาการฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ

หลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ ๑๒๔

ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๗

ชื่อเรื่อง เยาวชนบางขุนเทียนรักษ์ป่าชายเลน

ชื่อผู้วิจัย คณะผู้เข้ารับการอบรม หลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ ๑๒๔ กลุ่มที่ ๔

ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๗

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษางานวิชาการ ดร.พิธาน พันทอง

ผู้ช่วยอาจารย์ที่ปรึกษางานวิชาการ พันเอกหญิง พชรินทร์ สุนทรวรรณ, ร้อยโท ปิตินนท์ อินทสุวรรณ

คณะกรรมการเอกสารวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกได้ตรวจสอบและอนุมัติให้เอกสารวิชาการฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ ๑๒๔ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๗

พลตรี

ผู้อำนวยการหลักสูตร

(ชุตตรา เสริมสุข)

ผู้อำนวยการสถาบันจิตวิทยาความมั่นคง

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

คณะกรรมการสอบเอกสารวิชาการ

พันเอก

(กฤษกมล ธรรมานุกุล)

ผู้อำนวยการกองวิทยาการ สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

กรรมการ

กรรมการ

บทคัดย่อ

เรื่อง เยาวชนบางขุนเทียนรักษ์ป่าชายเลน

ผู้วิจัย คณะผู้เข้ารับการอบรม หลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ ๑๒๔ กลุ่มที่ ๔

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ยิ่งทวีความรุนแรงและเป็นภัยคุกคามของโลก และมวลมนุษยชาติ เป็นความท้าทายจนถือได้ว่าเป็นวาระแห่งโลกที่ทุกประเทศจะต้องช่วยกันยับยั้งสถานการณ์โลกเดือด (Global Boiling) ไม่ให้รุนแรงจนไม่สามารถเยียวยาได้ แนวทางหนึ่งที่หลายประเทศต่างเห็นร่วมกัน จนเกิดเป็นเป้าหมายสำคัญของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDG) และข้อตกลงร่วมกันในการประชุมสมัชชาประเทศภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Conference of the Parties: COP) ที่ร่วมกันกำหนดทิศทางและกรอบการแก้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก นั่นคือ การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน เพราะป่าชายเลนเป็นแหล่งกักเก็บคาร์บอนไดออกไซด์และก๊าซเรือนกระจกจากชั้นบรรยากาศได้มากกว่าป่าบกถึง ๔ เท่า และทับถมตะกอนลงสู่ชั้นดิน เรียกว่า Blue Carbon และยังช่วยป้องกันชายฝั่งจากการกัดเซาะของคลื่นลมแรง ลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติได้

งานวิชาการ เรื่อง เยาวชนบางขุนเทียนรักษ์ป่าชายเลน เริ่มต้นจากการเล็งเห็นความสำคัญของป่าชายเลน โดยเมื่อพิจารณาพื้นที่ป่าชายเลน ๑.๗๓ ล้านไร่ของประเทศไทย พบว่า เขตบางขุนเทียนของกรุงเทพมหานคร เมืองหลวงของประเทศไทย มีพื้นที่ป่าชายเลนที่ควรจะช่วยป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งแต่กลับประสบปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลากว่า ๓๐ ปี ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความตื่นตัวและรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายช่วยกันแก้ปัญหาดังกล่าวกับภาครัฐมาอย่างต่อเนื่อง จนในที่สุดสามารถชะลอการกัดเซาะชายฝั่งได้ แต่ป่าชายเลนบางขุนเทียนยังเสื่อมโทรมมีความหนาแน่นเพียง ๕๐ เมตรจากดัชนีความสมบูรณ์ที่ ๓๐๐ เมตร และน้ำเน่าเสียจากขยะมูลฝอยและขยะทะเลทำให้ป่าชายเลนไม่สามารถเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำได้ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของชุมชน อีกทั้ง “ขยะ” โดยเฉพาะขยะพลาสติกที่ติดอยู่กับรากของต้นไม้ในป่าชายเลน ทับถมจนเกิดความเสียหาย รากไม้หายใจไม่ได้ ส่งผลให้ต้นไม้ในป่าชายเลนอ่อนแอและตายในที่สุด เครือข่ายสภาเด็กและเยาวชนเขตบางขุนเทียนมีความตระหนักถึงปัญหาขยะและต้องการส่งต่อแนวคิดให้กับเด็กและเยาวชนบางขุนเทียนด้วย จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาโครงการการศึกษานี้ร่วมกัน และเกิดเป็นกิจกรรม “หิ้วง่าย เก็บบยาก” ที่จะป็นต้นแบบให้กับเด็กและเยาวชนบางขุนเทียนได้เรียนรู้และขยายผลต่อไป โดยการศึกษา เรื่อง เยาวชนบางขุนเทียนรักษ์ป่าชายเลน มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความตระหนักให้กับเยาวชนในการรักษাপ่าชายเลนบางขุนเทียน และ

เพื่อให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และฟื้นฟูป่าชายเลนบางขุนเทียนอย่างยั่งยืน การดำเนินการการศึกษาครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและใช้เครื่องมือวิจัย คือ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) เป็นหลัก นอกจากนี้ ในการดำเนินกิจกรรม “ทึ่งง่าย เก๋บายาก” เป็นการปฏิบัติการจิตวิทยา (Psychological Operations: PSYOP) ณ ชุมชนโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ เขตบางขุนเทียน โดยใช้ยุทธศาสตร์ KING ประกอบด้วย ๑) Key Message ๒) Influencing Activity ๓) No Barriers และ ๔) Generations

ผลการศึกษา ๑) เด็กและเยาวชนของชุมชนโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ เขตบางขุนเทียน แสดงพฤติกรรมของการตระหนักรู้ในการรักษาป่าชายเลน สังเกตได้จากการให้ความสนใจในการร่วมกิจกรรมและตอบคำถามได้ถูกต้อง และ ๒) เด็กและเยาวชน รวมถึงคนในชุมชนมีความกระตือรือร้นและมีส่วนในการรักษาป่าชายเลนให้กลับมาเป็นสภาพที่ดีขึ้น โดยเด็กและเยาวชนแสดงพฤติกรรมที่แสดงถึงความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมและแข่งขันตามกติกาที่กำหนด มีความเข้าใจและสามารถจัดการกับขยะที่เก็บได้จากป่าชายเลนได้ถูกต้อง ตลอดจนสามารถสร้างรายได้จากการผลิตภัณฑจากขยะได้อีกด้วย นอกจากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ การส่งต่อและขยายผลมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งเมื่อการศึกษาเริ่มต้นจากเครือข่ายสภาเด็กและเยาวชนเขตบางขุนเทียน การดำเนินการกิจกรรม “ทึ่งง่าย เก๋บายาก” จึงประสานภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน มาร่วมกิจกรรมพร้อมกับเด็กและเยาวชนของชุมชนโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ เพื่อเป็นเครือข่ายชุมชนขนาดใหญ่ที่มีพลังในทุกระดับที่จะขับเคลื่อนและดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน อีกทั้ง การประชาสัมพันธ์ผ่านรายการ “รักเมืองไทย” ของสถานีโทรทัศน์ช่อง TNN2 จะสามารถกระตุ้นให้ผู้สนใจและประชาชนทั่วไปได้ตระหนักถึงผลกระทบของพฤติกรรมและการกระทำในการทิ้งขยะได้อีกทางหนึ่ง ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะเพื่อให้ผลการศึกษาครั้งนี้ เป็นกระบวนการที่สามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ได้แก่ ๑) กองการศึกษาของสำนักงานเขตทั้ง ๕๐ แห่งของกรุงเทพมหานครควรบรรจุกิจกรรม “ทึ่งง่าย เก๋บายาก” ที่ใช้ยุทธศาสตร์ KING เป็นกิจกรรมที่บูรณาการรายวิชาต่าง ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และลูกเสือ/จิตอาสา เป็นต้น ๒) สำนักงานเขตบางขุนเทียนควรมีการจัดกิจกรรมหรือการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะและสร้างการมีส่วนร่วมในการดูแลป่าชายเลนให้กับเยาวชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ๓) สำนักงานเขตบางขุนเทียนควรนำแนวคิดของกิจกรรมทึ่งง่าย เก๋บายาก และยุทธศาสตร์ KING ไปขยายผลสู่ชุมชน ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวให้ตระหนักถึงผลของพฤติกรรม “ทึ่งง่าย” ที่ส่งผลกระทบต่อป่าชายเลน และ ๔) สำนักงานเขตบางขุนเทียนควรส่งเสริมผลิตภัณฑจากป่าชายเลนและต้นโกงกาง ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดรายได้ให้กับชุมชน

Abstract

Title Bang Khun Thian Youth and Mangrove Forest Conservation and Restoration

Name Group 4, Class of 124, Institute of Security Psychology

Climate change is getting increasingly severe, posing a threat to the Earth and humanity. It is a challenge that can be regarded as a worldwide agenda, and all countries must contribute to halting the global crisis, known as "Global Boiling," which should not be so serious that it cannot be treated. One approach on which many countries agreed regarding Goal 13 of the Sustainable Development Goals (SDGs), as well as the consensus reached at the Conference of the Parties (COP) to the United Nations Convention on Climate Change, which jointly set the direction and framework for addressing the world's climate change problems, is the conservation and restoration of mangrove forests, which can store four times more carbon dioxide and greenhouse gases from the atmosphere. Reduce the occurrence of natural disasters.

The initiative "Bang Khun Thian Youth and Mangrove Forest Conservation and Restoration" began with an emphasis on the value of mangrove forests. Thailand contains roughly 1.73 million rai of mangrove forest, with a portion of that area located in the Bang Khun Thian district of Bangkok, Thailand's capital. Despite the fact that Bang Khun Thian possesses mangrove forest regions that could assist prevent coastal erosion, the people have been subjected to continual coastal erosion for more than 30 years, hurting their jobs and ways of living. This has raised community awareness and led to the formation of a network to assist in the ongoing resolution of such issues with the government. Eventually, coastal erosion can be slowed down. However, the Bang Khun Thian mangrove forest remains degraded, with a density of only 50 meters compared to the density index of 300 meters, and polluted water from community waste and marine debris prevents the mangrove forest from serving as a nursery for aquatic animals, jeopardizing the community's livelihood. The roots of the tree are unable to breathe in addition to "waste," particularly plastic waste that is stuck to the roots of trees in mangrove forests. The mangrove forest's trees become weaker and eventually die as a result. The Bang Khun Thian District Children and Youth Council Network was aware of the waste issue and wished to share

the idea with the local teens as well. As a consequence, it marked the start of the collaborative effort and has evolved into an activity known as "Easy to Throw Away, Difficult to Collect" that will serve as a model for the youth in Bang Khun Thian to learn from and improve upon the outcomes. The objectives of this study are two-fold: 1.) To raise awareness among young people about the conservation and restoration of the Bang Khun Thian mangrove forest; and 2.) To engage young people in caring for the mangrove forest, protecting and restoring it in a sustainable manner. This study was carried out using qualitative research methods such as documentary research, semi-structured interviews, and participation observation. Furthermore, the Psychological Operations (PSYOP) activities at Klong Pittayalongkorn School Community in Bang Khun Thian District deployed the KING method, which consists of 1) Key Message, 2) Influencing Activity, 3) No Barriers, and 4) Generations.

The results are: 1.) Youth from the Klong Pittayalongkorn School community in Bang Khun Thian district showed awareness of mangrove forest conservation; and 2.) Youth and community members were enthusiastic about restoring mangrove forests to a better condition. The youth showed a strong desire to participate in activities and compete in accordance with the rules. They understand and can handle garbage collected from mangrove forests properly. They can additionally generate profit from waste products. Moreover, the scalability of the project's results is very significant. The "Easy to Throw Away, Difficult to Collect" activity, with its coordinated network partners from the government, private sector, and public sector, joined the activity with the youth of the Klong Pittayalongkorn School community to form a community network with power at all levels to drive and implement such problems appropriately and sustainably. In addition, publicity through the program "Rak Muang Thai" on the TNN2 TV channel will be able to urge interested people and the general public to be aware of the impact of littering behavior and actions, thereby saving the mangrove forest community throughout the world. More importantly, the recommendations for the study's findings can be an ongoing and sustainable process, as follows: 1.) The Education Division of Bangkok's 50 district offices should include the activity "Easy to Throw Away, Difficult to Collect" using the KING strategy as a learning activity that can integrate various subjects such as Science, Environment, Thai language, Foreign languages, Scouting/Volunteering, and etc. 2.) The Bang Khun Thian District Office should arrange activities or campaigns to teach young people about waste management and encourage participation in

mangrove forest conservation on a regular basis. 3.) The Bang Khun Thian District Office should adopt the KING strategy and "Easy to Throw Away, Difficult to Collect" activity as a model for scaling up the impact on the community, entrepreneurs, and tourists to be aware of the consequences of their behaviors; and 4.) The Bang Khun Thian District Office should promote products from mangrove forests and mangrove trees, which are local wisdom, to generate income for the community as a way forward in sustaining conservation.

คำนำ

งานวิชาการฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของผลงานวิชาการมิติสิ่งแวดล้อม โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานเพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้กับเยาวชนในการรักษাপ่าชายเลนบางขุนเทียน ได้มีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และฟื้นฟูป่าชายเลนอย่างยั่งยืน เป็นระบบ การศึกษาความรู้ที่ได้จากเรื่อง เยาวชนบางขุนเทียนรักษাপ่าชายเลน ใช้ยุทธศาสตร์ KING ผ่านกิจกรรม “ทิ้งง่าย เก็บยาก” ในผลงานวิชาการฉบับนี้มีเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงของปัญหาในปัจจุบัน และการสัมภาษณ์ตัวแทนประชาชนในพื้นที่ ทำให้ทราบสาเหตุของปัญหาที่แท้จริง ตลอดจนการประยุกต์ด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ยั่งยืนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน

คณะผู้เข้ารับการอบรมเลือกหัวข้อนี้ในการทำผลงานวิชาการ เนื่องจากเป็นเรื่องที่น่าสนใจในมิติสิ่งแวดล้อมที่ยังเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน แม้ได้มีการรณรงค์แก้ไขในหลายมิติเป็นเวลานานกว่าทศวรรษ ก็ยังไม่สามารถจัดการปัญหาได้ รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงจุดเด่น จุดด้อยของแต่ละวิธีการที่เคยพยายามดำเนินการเพื่อรักษাপ่าชายเลน

คณะผู้เข้ารับการอบรมขอขอบพระคุณคุณอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นอย่างสูงที่กรุณาตรวจ ให้คำแนะนำเพื่อแก้ไข ให้ข้อเสนอแนะตลอดการดำเนินงาน คณะผู้เข้ารับการอบรมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานวิชาการฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่นำไปใช้ให้เกิดผลตามความคาดหวัง หากมีข้อเสนอแนะประการใด คณะผู้เข้ารับการอบรมขอรับไว้ด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

คณะผู้เข้ารับการอบรม หลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ ๑๒๔ กลุ่มที่ ๔
สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิชาการเรื่อง “เยาวชนบางขุนเทียนรักษ์ป่าชายเลน” ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความอนุเคราะห์ของ ดร.พิธาน พื้นทอง ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษางานวิชาการกลุ่มที่ ๔ ที่กรุณาให้ความรู้ แนวคิด วิธีการให้คำปรึกษา ตลอดจนข้อเสนอแนะในการทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ซึ่งเป็นแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานวิชาการครั้งนี้เป็นอย่างมาก คณะผู้เข้ารับการอบรมขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณผู้บริหารของสำนักงานเขตบางขุนเทียน ผู้แทนจากสำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๘ ผู้อำนวยการ คณะครู และนักเรียนโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ ตลอดจนกรุณาให้ความรู้ รวมถึงเอื้อเฟื้อในการร่วมกันจัดกิจกรรม “ที่ง่าย เก๋ยาก” ซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ทำให้กิจกรรมดังกล่าวบรรลุผลสำเร็จไปได้ด้วยดี และทำให้งานวิชาการฉบับนี้มีความสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณคณะผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษางานวิชาการ ซึ่งประกอบไปด้วย พันเอก กฤษณมกล ธรรมานุกุล ผศ.ดร.นักรบ ระวีการณ์ ศ.ร.ต.อ.ดร.สุธรรม เชื้อประกอบกิจ รศ.ดร.วีระเกษตร สอนผกา และผศ.ดร.นิสิต อินทมาโน ที่กรุณาให้คำแนะนำ พร้อมทั้งความเห็นและข้อเสนอแนะสำหรับการเพิ่มเติมผลงานวิชาการฉบับนี้ให้มีความครบถ้วน สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่านและผู้ศึกษาค้นคว้าในโอกาสต่อไป

ขอขอบพระคุณพันเอกหญิง พัทธินทร สุทธวรรณ ร้อยโท ปิตินนท์ อินทสุวรรณ ที่ปรึกษาผลงานวิชาการ และ น.ท.หญิง สมันตา วีรกุล ร.น. ที่ให้ความอนุเคราะห์ เมตตาและช่วยเหลือในทุก ๆ เรื่อง และผลักดันให้คณะผู้เข้ารับการอบรมทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี รวมถึงขอบคุณเพื่อนกลุ่มวิชาการ ๔ หมู่ไก่ฟ้า และสิงโต ที่ร่วมแรงร่วมใจกันให้ข้อมูล สนับสนุน และให้ความเห็นที่เป็นประโยชน์ต่องานวิชาการฉบับนี้

สุดท้ายนี้ คุณค่า คุณประโยชน์อันพึงมีของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คณะผู้เข้ารับการอบรมขอขอบพระคุณครู อาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และผู้ให้ข้อมูลสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ที่มีส่วนช่วยให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี

คณะผู้เข้ารับการอบรม หลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ ๑๒๔ กลุ่มที่ ๔
สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์	๔
๑.๓ กรอบแนวคิด	๔
๑.๔ ขอบเขตของการศึกษา	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะ	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๗
๑.๗ พื้นที่ในการศึกษา	๗
๑.๘ ผู้รับผิดชอบ	๗
บทที่ ๒ ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals)	๘
๒.๒ ความสำคัญของป่าชายเลน	๑๒
๒.๓ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของป่าชายเลน	๑๓
๒.๔ การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน	๑๔
๒.๕ สถานการณ์ป่าชายเลนบางขุนเทียน	๑๕
๒.๖ หลักการ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	๑๗
๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการตระหนักรู้	๒๑
๒.๘ แนวคิดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน	๒๔
๒.๙ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอิทธิพลทางสังคม	๓๑
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย	๓๓
๓.๑ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	๓๔
๓.๒ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	๓๘
๓.๓ การตรวจสอบข้อมูล	๓๙
๓.๔ การนำเสนอข้อมูล	๓๙
๓.๕ แผนการดำเนินงาน	๓๙

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๔๑
๔.๑ ผลการศึกษา กรณีการสร้างความตระหนักรู้ให้กับเยาวชนในการรักษาป่าชายเลนบางขุนเทียน	๔๑
๔.๒ ผลการศึกษา กรณีการสร้างการมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และฟื้นฟูป่าชายเลนบางขุนเทียนอย่างยั่งยืน	๔๓
๔.๓ การส่งต่อและการขยายผล	๔๔
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๔๖
๕.๑ บทสรุป	๔๖
๕.๒ อภิปรายผล	๔๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๕๐
บรรณานุกรม	๕๓
ภาคผนวก	๕๘
ผนวก ก	๕๙
ผนวก ข	๖๒

ช

สารบัญภาพ

	หน้า
แผนภาพที่	
๑ กรอบแนวคิดของการศึกษา	๕
๒ ขั้นตอนและกระบวนการเกิดการตระหนัก	๒๒
๓ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	๓๐
๔ ขั้นตอนการดำเนินการ	๓๓
๕ แนวคิดของการปฏิบัติการจิตวิทยาในกิจกรรม “ท้ง่าย เก็บยาก”	๓๖
๖ ยุทธศาสตร์ KING	๓๗
๗ ความสอดคล้องของยุทธศาสตร์ KING กับขั้นตอนและกระบวนการเกิดการตระหนัก	๔๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหา

องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้ประกาศเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals (SDG) มีทั้งหมด ๑๗ ข้อ โดยภายใต้หนึ่งเป้าหมายจะประกอบไปด้วยเป้าหมายย่อย ๆ ที่เรียกว่า เป้าหมายย่อย (Targets) ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด ๑๖๙ เป้าหมายย่อย และพัฒนาตัวชี้วัด (Indicators) จำนวน ๒๓๒ ตัวชี้วัด เพื่อติดตามความก้าวหน้าของเป้าหมายย่อยดังกล่าว ซึ่ง SDG เป็นเป้าหมายระดับโลกที่สมาชิกทั้ง ๑๙๓ ประเทศจะทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ (ค.ศ. ๒๐๓๐) โดยเป้าหมายการพัฒนาทั้ง ๑๗ ข้อ จะสะท้อน “๓ เสาหลักของมิติความยั่งยืน” (Three Pillars of Sustainability) คือ มิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม บวกกับอีก ๒ มิติ คือ มิติด้านสันติภาพและสถาบัน และมิติด้านหุ้นส่วนการพัฒนา ที่เชื่อมร้อยทุกมิติของความยั่งยืนไว้ด้วยกัน รวมเป็น ๕ มิติ องค์การสหประชาชาติแบ่งเป้าหมาย ๑๗ ข้อ ออกเป็น ๕ กลุ่ม (เรียกว่า ๕ Ps) ประกอบด้วย People (มิติด้านสังคม) ครอบคลุมเป้าหมายที่ ๑ ถึง เป้าหมายที่ ๕, Prosperity (มิติด้านเศรษฐกิจ) ครอบคลุมเป้าหมายที่ ๗ ถึง เป้าหมายที่ ๑๑, Planet (มิติด้านสิ่งแวดล้อม) ครอบคลุมเป้าหมายที่ ๖ เป้าหมายที่ ๑๒ ถึง เป้าหมายที่ ๑๕, Peace (มิติด้านสันติภาพและสถาบัน) ครอบคลุมเป้าหมายที่ ๑๖ และ Partnership (มิติด้านหุ้นส่วนการพัฒนา) ครอบคลุมเป้าหมายที่ ๑๗

โดยประเด็นที่สำคัญไม่อาจละเลยได้ก็คือ ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม เป้าหมายที่ ๑๓ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น (Climate Change) ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตบนโลกอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก อีกทั้งยังเป็นเป้าหมายสำคัญที่ประเทศสมาชิกต่างให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการบรรลุเป้าหมายที่ ๑๓ ยังหมายถึงความถึงการยุติหรือบรรเทาผลกระทบต่อความสำเร็จของเป้าหมายอื่น ๆ ด้วย ประเทศสมาชิกจึงต้องร่วมมือกันในการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายข้อนี้อย่างเร่งด่วน ทั้งนี้ การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนั้นประเทศสมาชิกได้ตกลงกันเพื่อรักษาอุณหภูมิ ลดก๊าซเรือนกระจก จำกัดการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิของโลก โดยตัวแปรสำคัญของกระบวนการดังกล่าวในการรักษาสสมดุลของระบบนิเวศและบรรเทาการ

เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกบนหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ คือ ป่าชายเลน เนื่องด้วยป่าชายเลน ถือได้ว่าแหล่งดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์และก๊าซเรือนกระจกจากชั้นบรรยากาศได้มากกว่าป่าบกถึง ๔ เท่า และยังช่วยป้องกันชายฝั่งจากการกัดเซาะของคลื่นลมแรง ลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ซึ่งแนวคิดในการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนในการบรรเทาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและต่อสู้กับวิกฤตโลกเดือด (Global Boiling) นี้ เรียกว่า Blue Carbon เป็นแนวคิดของการให้ความสำคัญกับมหาสมุทรและระบบนิเวศชายฝั่ง โดยต้นโกงกางและหญ้าทะเลจะทำหน้าที่กักเก็บคาร์บอนในรูปแบบชีวมวล และทับถมตะกอนลงสู่ชั้นดิน

ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าชายเลน ๑.๗๓ ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ ๒๔ จังหวัด รวมถึงกรุงเทพมหานคร ซึ่งมี “เขตบางขุนเทียน” เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญ ด้วยเป็นบริเวณเดียวที่มีอาณาเขตติดทะเลอ่าวไทย มีพื้นที่ชายฝั่งทะเลยาวกว่า ๔.๗ กิโลเมตร โดยเฉพาะพื้นที่แขวงท่าข้าม (บริเวณหมู่ที่ ๙ และ ๑๐) ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของเขตบางขุนเทียน มีลักษณะพื้นที่ราบดินตะกอนป่าแม่น้ำที่ติดทะเล จึงมีระบบนิเวศแบบชายเลนที่มีสภาพน้ำกร่อยและมีการเคลื่อนที่ขึ้นลงของน้ำทะเลตลอดเวลา ก่อให้เกิดชายฝั่งทะเลและเป็นแหล่งกำเนิดป่าแสมและป่าโกงกางธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพของคนในชุมชน คือ การทำประมงชายฝั่ง เลี้ยงปลา กุ้งและหอย (สำนักยุทธศาสตร์และการประเมินผลกรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๒) และที่สำคัญจากเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน และแนวโน้มนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่ทุกประเทศสมาชิกแห่งสหประชาชาติมีพันธกิจร่วมกันในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ (Net Zero) พื้นที่ป่าชายเลนจะเป็นตัวแปรสำคัญและข้อได้เปรียบของการบรรลุข้อตกลงและเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทยได้ ทว่า ป่าชายเลนของประเทศไทย โดยเฉพาะเขตบางขุนเทียนที่จะเป็นปอดของกรุงเทพฯ กำลังประสบปัญหาและเสื่อมโทรมลงอย่างรุนแรง ด้วยสภาพพื้นที่มีลักษณะเป็นทะเลเปิด (Open Sea) ทำให้ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมอย่างเต็มที่ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางธรณีสัณฐาน พื้นที่ชายฝั่งถูกกัดเซาะหายไปเป็นจำนวนมาก กระทบต่อการอยู่รอดของพันธุ์ไม้ในบริเวณป่าชายเลน โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้โกงกาง ที่ไม่สามารถยึดเกาะพื้นดินและฝักอ่อนไม่สามารถเจริญเติบโตต่อไปได้ รัฐบาลได้เร่งแก้ไขปัญหาดังกล่าวมาตลอดเป็นระยะเวลากว่า ๓๐ ปี และมีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. ๒๕๕๘ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการ บำรุงรักษา อนุรักษ์ และฟื้นฟูธรรมชาติทางทะเลและชายฝั่งอย่างเป็นเอกภาพ เน้นให้ชุมชนและรัฐร่วมกันจัดการทรัพยากรได้อย่างแท้จริง และสอดคล้องกับวิถีชุมชนชายทะเล รวมถึงการกำหนดโทษทั้งทางแพ่งและอาญาไว้ควบคุมผู้ฝ่าฝืนด้วย

จากการเคลื่อนตัวของทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม รวมถึงเยาวชนในเรื่องนี้ ทำให้ประชาชนในเขตบางขุนเทียนตื่นตัว รวมตัวกันเพื่อหาทางออกร่วมกับภาครัฐผ่านโครงการต่าง ๆ ที่เห็นได้ในหลายสื่อ เช่น การจัดทำโครงการรณรงค์ปลูกป่าชายเลนที่ผ่านกระบวนการลงมือปฏิบัติจนพบวิธีการปลูกต้นโกงกางใน

ท่อซีเมนต์กว้าง ๖ นิ้ว สูง ๑ - ๓ เมตร ที่เป็นการเลียนแบบธรรมชาติในช่วงน้ำขึ้นน้ำลง การสร้างกำแพงไม้ไผ่ชะลอคลื่น ไปจนถึงการเสนอโครงการขนาดใหญ่ในการสร้างคันหินยาว ๔.๗ กิโลเมตร ของสำนักการระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร จนทำให้เหตุการณ์กัดเซาะชายฝั่งบรรเทาลงไปมาก แต่อย่างไรก็ดี เมื่อปัญหาการกัดเซาะคลี่คลายลง ป่าชายเลนบางขุนเทียนยังคงขาดความอุดมสมบูรณ์ ด้วยปัจจุบันป่าชายเลนบางขุนเทียนมีความหนาแน่นประมาณ ๕๐ เมตร ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วป่าชายเลนควรจะมีมีความหนาแน่นประมาณ ๓๐๐ เมตร จึงจะเป็นป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์ และจากการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและชุมชน ในการดูแลรักษาป่าชายเลน ทำให้พบปัญหาที่รุนแรง ส่งผลกระทบต่อการเติบโตของไม้โกงกางและเป็นสาเหตุสำคัญของความเสื่อมโทรมของป่าชายเลนบางขุนเทียนหลายประการ ได้แก่ การใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งอย่างไม่เหมาะสมหรือผิดประเภท, การขาดปริมาณตะกอนสะสมตัวตามแนวชายฝั่งทะเล, การพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการชายฝั่งทะเลตามธรรมชาติ, กระบวนการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ตามธรรมชาติ เช่น คลื่น กระแสน้ำ น้ำขึ้น-น้ำลง ลมและพายุ, การขาดระบบข้อมูลพื้นฐาน รวมถึงปัญหาที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการกัดเซาะชายฝั่งของป่าชายเลน คือ ปัญหาขยะในพื้นที่ชายฝั่ง

ปัญหาขยะในพื้นที่ชายฝั่งของป่าชายเลนเขตบางขุนเทียนมีปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๙ ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นมีจำนวน ๑๑๑,๔๕๒.๙๗ ตันต่อปี ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ จำนวน ๑๒๐,๐๕๖.๘๗ ตันต่อปี และในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีปริมาณมูลฝอย จำนวน ๑๒๒,๕๑๘.๔๕ ตันต่อปี (แผนปฏิบัติการเขตบางขุนเทียน, ๒๕๖๒) ซึ่งขยะมูลฝอยจากชุมชนและขยะทะเล (Marine Debris หรือ Marine Litter) จะเข้าไปติดอยู่กับรากของต้นไม้ในป่าชายเลน ทับถมรากต้นไม้จนเกิดความเสียหาย ส่งผลให้ต้นไม้ในป่าชายเลนอ่อนแอและตายในที่สุด อีกทั้ง ขยะยังเป็นตัวการสำคัญทำให้น้ำบริเวณดังกล่าวเน่าเสียไม่สามารถเป็นแหล่งอาหาร และส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของชุมชนเป็นอย่างมาก ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการแก้ไขปัญหาขยะเพื่อแก้ไขปัญหาและสร้างเสริมให้ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณป่าชายเลนกลับคืนมาสู่ความอุดมสมบูรณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนเขตบางขุนเทียน เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนรวมถึงเครือข่ายทุกภาคส่วนได้รู้ถึงวิธีการจัดการขยะอย่างถูกต้องและเป็นระบบ ตลอดจนเกิดความตระหนักรู้และรักษ์ระบบนิเวศของป่าชายเลน ที่จะเป็นบ้านของสัตว์บกและสัตว์น้ำต่าง ๆ และเป็นแหล่งอาชีพของชุมชนต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ทางกลุ่มวิชาการที่ ๔ (สิงโตและไก่อ๊ฟฟ้า) ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการสร้างความตระหนักรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อให้เข้าใจถึงแก่นของปัญหา เกิดความมีส่วนร่วมในการรักษาและหวงแหน

บ้านและชุมชนของตน รวมตัวกันแสดงพลังและหาทางออก เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาป่าชายเลนบริเวณเขต
บางขุนเทียนอย่างยั่งยืนต่อไป

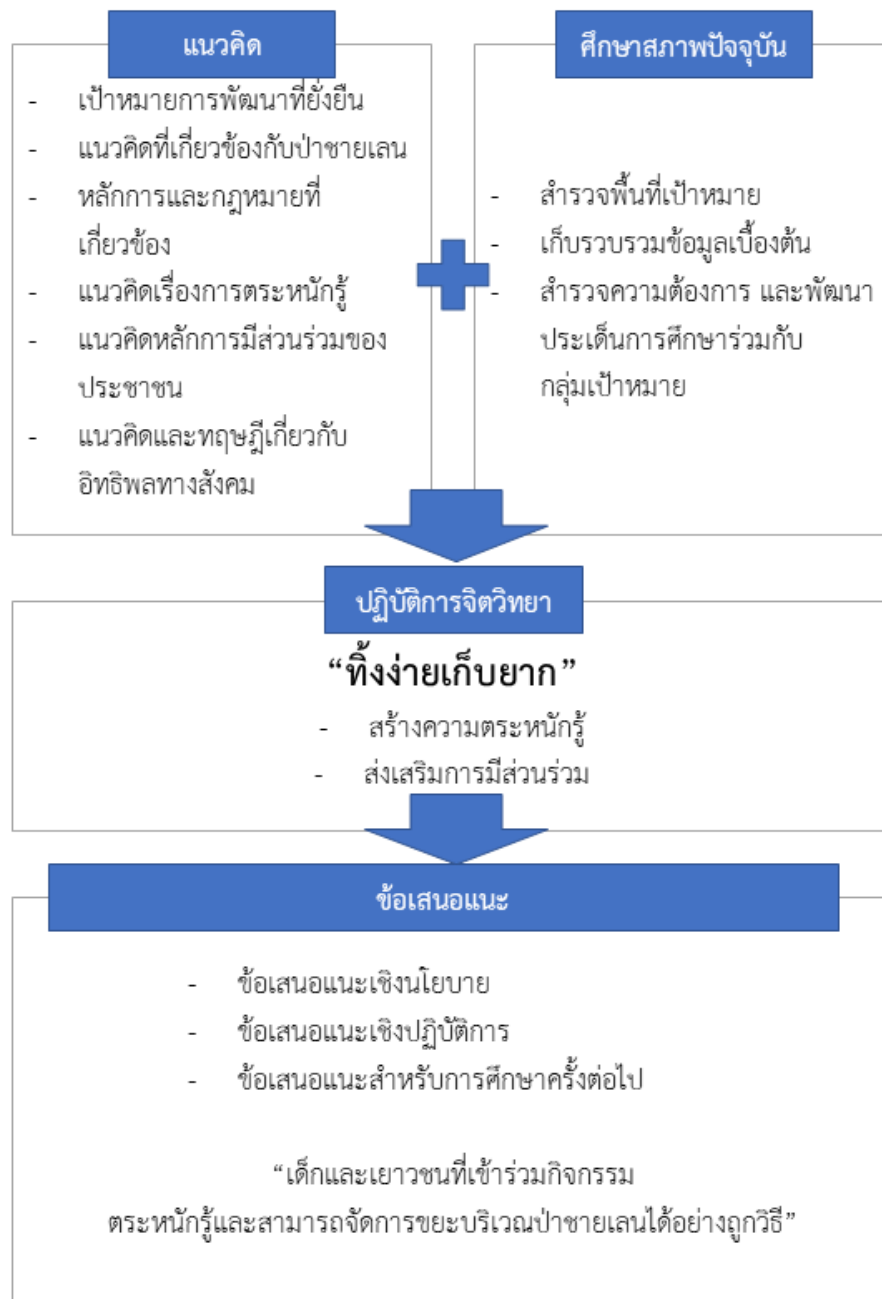
๑.๒ วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้กับเยาวชนในการรักษป่าชายเลนบางขุนเทียน
- ๒) เพื่อให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และฟื้นฟูป่าชายเลนบางขุนเทียนอย่างยั่งยืน

๑.๓ กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดของการศึกษา เรื่อง เยาวชนบางขุนเทียนรักษป่าชายเลน เป็นการแสดงความสัมพันธ์
ระหว่างตัวแปร ทฤษฎีและข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย และบริบทพื้นที่ เพื่อสะท้อนภาพองค์ประกอบของความสัม พันธ์
ระหว่างปัญหา อุปสรรค เยาวชนของพื้นที่ป่าชายเลนเขตบางขุนเทียน และนำไปสู่การกำหนดและออกแบบขอบเขต
ของการศึกษาและการดำเนินการศึกษาที่เหมาะสมและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้

ภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดของการศึกษา

๑.๔ ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับป้าชายเลนเขตบางขุนเทียน ประโยชน์ของป้าชายเลน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของป้าชายเลน

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายหลักของการศึกษาค้างนี้ คือ เด็กและเยาวชนในเขตบางขุนเทียน อายุระหว่าง ๑๐ - ๑๓ ปี จำนวน ๕๐ คน

ขอบเขตด้านเวลา การศึกษาค้างนี้มีระยะเวลาการดำเนินการ ๓ เดือน ตั้งแต่เมษายน - สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะ

เยาวชน	หมายถึง	เด็กและเยาวชนในเขตบางขุนเทียน อายุระหว่าง ๑๐ - ๑๓ ปี
รักษ์	หมายถึง	การรักษาป้าชายเลนเขตบางขุนเทียนด้วยการจัดการขยะที่ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของป้าชายเลน
KING	หมายถึง	ยุทธศาสตร์ในการปฏิบัติการทางจิตวิทยา ประกอบด้วย (K) Key Message เป็นการสร้างความตระหนักรู้ ด้วยการให้ความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (I) Influencing Activity ส่งเสริมพฤติกรรมของเยาวชนผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ (N) No Barriers ส่งเสริมความร่วมมือแบบไร้รอยต่อระหว่างหน่วยงานและองค์กร ตลอดจนใช้สื่อสาธารณะเป็นกระบอกเสียงของชุมชน (G) Generations เยาวชนเป็นตัวเชื่อมต่อสู่ชุมชนและระหว่าง Generations เพื่อการรักษ์ป้าชายเลนให้คงอยู่สำหรับ Future Generations ของบางขุนเทียน

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เยาวชนบางขุนเทียนมีความตระหนักรู้ถึงปัญหาและผลกระทบจากขยะที่มีผลต่อความเสื่อมโทรมของป่าชายเลนในพื้นที่เขตบางขุนเทียน
๒. เด็กและเยาวชนบางขุนเทียนมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี สามารถดูแลรักษาป่าชายเลนในพื้นที่เขตบางขุนเทียนได้

๑.๗ พื้นที่ในการศึกษา

เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

๑.๘ ผู้รับผิดชอบ

นักศึกษาหลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ ๑๒๔ กลุ่มวิชาการ ๔

บทที่ ๒

ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

งานวิชาการเรื่อง เยาวชนบางขุนเทียนรักษ์ป่าชายเลน คณะผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับป่าชายเลนของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะประเด็นการดูแลป่าชายเลนด้วยพลังของ ชุมชน ประกอบด้วยขอบเขตเนื้อหา ดังนี้

๒.๑ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals)

๒.๒ ความสำคัญของป่าชายเลน

๒.๓ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของป่าชายเลน

๒.๔ การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน

๒.๕ สถานการณ์ป่าชายเลนบางขุนเทียน

๒.๖ หลักการ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการตระหนักรู้

๒.๘ แนวคิดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒.๙ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอิทธิพลทางสังคม

๒.๑ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นชุดเป้าหมายการพัฒนาในระดับโลกหลังปี ๒๐๑๕ ที่ได้รับการรับรองจาก ๑๙๓ ประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ค.ศ. ๒๐๑๕ ครอบคลุมช่วงระยะเวลาที่ต้องบรรลุภายใน ๑๕ ปี ได้เป็นทิศทางการพัฒนาที่ทุกประเทศที่ต้องดำเนินการร่วมกันมาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๒๐๑๖ ไปจนถึงปี ค.ศ. ๒๐๓๐ โดยเอกสารที่ประเทศสมาชิกทั้งหมดลงนามรับรองเป็นพันธะสัญญานั้นเรียกว่า “Transforming Our World: the ๒๐๓๐ Agenda for

Sustainable Development” หรือ “วาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ๒๐๓๐” ฉะนั้นในบางโอกาส SDGs อาจถูกกล่าวถึงผ่านชื่ออื่นได้ทั้ง Agenda ๒๐๓๐ หรือ Global Goals

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) มีทั้งหมด ๑๗ เป้าหมาย (Goals) ภายใต้หนึ่งเป้าหมายจะประกอบไปด้วยเป้าหมายย่อย ๆ ที่เรียกว่า เป้าหมายย่อย (Targets) ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด ๑๖๙ เป้าหมายย่อย และพัฒนาตัวชี้วัด (Indicators) จำนวน ๒๓๒ ตัวชี้วัด (ทั้งหมด ๒๔๔ ตัวชี้วัด แต่มีตัวที่ซ้ำ ๑๒ ตัว) เพื่อติดตามความก้าวหน้าของเป้าหมายย่อยดังกล่าว โดยเป้าหมายทั้ง ๑๗ เป้าหมายประกอบด้วย

เป้าหมายที่ ๑: ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่ (End poverty in all its forms everywhere)

เป้าหมายที่ ๒: ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน (End hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture) โดยมุ่งขจัดความหิวโหยในหลายเรื่อง เช่น การเข้าถึงอาหารที่เพียงพอและมีคุณค่าทางโภชนาการ การยุติภาวะทุพโภชนาการ การเพิ่มผลผลิตภาพ การเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสต่าง ๆ ของเกษตรกรรายย่อย เป็นต้น

เป้าหมายที่ ๓: สร้างหลักประกันการมีสุขภาพที่ดี และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกช่วงวัย (Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages)

เป้าหมายที่ ๔: สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all)

เป้าหมายที่ ๕: บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศ และเพิ่มบทบาทของสตรีและเด็กหญิงทุกคน (Achieve gender equality and empower all women and girls) เป้าหมายนี้ครอบคลุมเรื่องการยุติการเลือกปฏิบัติ การขจัดความรุนแรงทุกรูปแบบต่อผู้หญิงและเด็กหญิง การยอมรับและให้คุณค่าต่อการดูแลและทำงานบ้านแบบไม่ได้รับค่าจ้าง การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในการเป็นผู้นำและการตัดสินใจในทุกระดับ การเข้าถึงสุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์โดยถ้วนหน้า เป็นต้น

เป้าหมายที่ ๖: สร้างหลักประกันเรื่องน้ำและการสุขาภิบาล ให้มีการจัดการอย่างยั่งยืนและมีสภาพพร้อมใช้ สำหรับทุกคน (Ensure availability and sustainable management of water and sanitation for all)

เป้าหมายที่ ๗: สร้างหลักประกันว่าทุกคนเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่สามารถซื้อหาได้ เชื่อถือได้ และยั่งยืน (Ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all)

เป้าหมายที่ ๘: ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่และมีผลิตภาพ และการมีงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน (Promote sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all)

เป้าหมายที่ ๙: สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม (Build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialization and foster innovation)

เป้าหมายที่ ๑๐: ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ (Reduce inequality within and among countries)

เป้าหมายที่ ๑๑: ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ มีความครอบคลุม ปลอดภัย ยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง และยั่งยืน (Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable)

เป้าหมายที่ ๑๒: สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน (Ensure sustainable consumption and production patterns)

เป้าหมายที่ ๑๓: ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น (Take urgent action to combat climate change and its impacts)

เป้าหมายที่ ๑๔: อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเลและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Conserve and sustainably use the oceans, seas and marine resources for sustainable development)

เป้าหมายที่ ๑๕: ปกป้อง ปันฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ (Protect, restore and promote sustainable use of terrestrial ecosystems, sustainably manage forests, combat desertification, and halt and reverse land degradation and halt biodiversity loss)

เป้าหมายที่ ๑๖: ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุก ระดับ (Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels)

เป้าหมายที่ ๑๗: เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูสภาพหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Strengthen the means of implementation and revitalize the Global Partnership for Sustainable Development)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเกี่ยวข้องกับประเด็นป่าชายเลนใน ๓ เป้าหมาย ดังนี้

๑) เป้าหมายที่ ๑๓ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ป่าชายเลนถือได้ว่าเป็นแหล่งกักเก็บคาร์บอน (Carbon Sink) ที่สำคัญ โดยป่าชายเลนจะสามารถดูดซับก๊าซเรือนกระจกได้เร็วกว่าป่าทั่วไปถึง ๔ เท่า และใช้คาร์บอนไดออกไซด์ในกระบวนการสังเคราะห์แสงจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม การสูญเสียป่าชายเลนจะเพิ่มการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เนื่องด้วยก๊าซคาร์บอนที่สะสมไว้จะถูกปล่อยออกมาเมื่อต้นไม้ในบริเวณป่าชายเลนถูกทำลายลง การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนอย่างยั่งยืนจึงมีความสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายที่ ๑๓ เป็นอย่างยิ่ง (Blue Carbon Society, ม.ป.ป.; ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา, ๒๕๖๕)

๒) เป้าหมายที่ ๑๔ ทรัพยากรทางทะเล (Life Below Water) ป่าชายเลนเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำที่สำคัญ การทำลายป่าชายเลนจะส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพทางทะเล การจัดการป่าชายเลนอย่างยั่งยืนจะช่วยปกป้องระบบนิเวศทางทะเลและแหล่งอาหารได้

๓) เป้าหมายที่ ๑๕ ระบบนิเวศบนบก (Life on Land) ป่าชายเลนเป็นตัวการสำคัญในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง โดยรากของต้นไม้ในป่าชายเลนจะช่วยยึดดินและป้องกันการกัดเซาะ ลดคลื่นลมแรง และกรองตะกอน มลพิษและยังช่วยปรับปรุงคุณภาพน้ำ การสูญเสียป่าชายเลนจะเป็นการเพิ่มความเสี่ยงต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติและปัญหามลพิษ

ในการนี้ ประเทศไทยมีการดำเนินการในเป้าหมายที่ ๑๓, ๑๔ และ ๑๕ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่ง อาทิ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ เน้นการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน แผนกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๗๗) มุ่งเน้นไปที่การจัดการน้ำ ป่าไม้ และชายฝั่ง แผนยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๗๒ มุ่งเน้นไปที่การฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเล และการลดมลพิษทางทะเล เป็นต้น

๒.๒ ความสำคัญของป่าชายเลน

ป่าชายเลน ถือได้ว่าเป็นแหล่งดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ (Blue Carbon) ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบนิเวศชายฝั่งทะเล ทำหน้าที่ป้องกันชายฝั่งจากการกัดเซาะ โดยรากของต้นไม้ป่าชายเลนช่วยยึดเหนี่ยวตะกอนดิน ลดการกัดเซาะชายฝั่งจากคลื่นลมแรง ป้องกันน้ำท่วมชายฝั่ง และลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติได้ ในด้านการรักษาสีงแวดล้อม ป่าชายเลนสามารถดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์จากชั้นบรรยากาศได้มากกว่าป่าบกถึง ๔ เท่า ช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก บรรเทาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ช่วยกรองตะกอนมลพิษและโลหะหนักจากน้ำ ทำให้น้ำทะเลสะอาดขึ้น ในเชิงเศรษฐกิจ ป่าชายเลนยังเป็นแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นแหล่งอาหารและรายได้ให้กับชุมชน และไม้ป่าชายเลน อาทิ ไม้โกงกางสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการทำถ่านทำฟืน ที่มีคุณภาพสูงได้ นอกจากนี้ ป่าชายเลนยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม สร้างรายได้ให้กับชุมชน

ป่าชายเลนเป็นระบบนิเวศที่ประกอบด้วยพืชและสัตว์นานาชนิด ดำรงชีวิตร่วมกันในสภาพแวดล้อมที่เป็นดินเลนน้ำกร่อย หรือมีน้ำทะเลท่วมถึงสม่ำเสมอ พบทั่วไปตามที่ราบปากแม่น้ำ อ่าว บริเวณชายฝั่งทะเลในเขตน้ำขึ้นน้ำลง ทะเลสาบ และบริเวณรอบเกาะแก่งต่าง ๆ ป่าชายเลนประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิดหลายตระกูล และเป็นพันธุ์ไม้ไม่ผลัดใบ (evergreen species) ซึ่งมีลักษณะทางสรีรวิทยาและความต้องการสิ่งแวดล้อมที่คล้ายกัน ส่วนใหญ่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้สกุลโกงกาง (*Rhizophora sp.*) เป็นไม้สำคัญและมีไม้ตระกูลอื่นบ้าง ตัวอย่างเช่น ถั่วดำ ถั่วขาว พังกาหัวสุมดอกแดง โปรงขาว โปรงแดง ตะบูนดำ ตะบูนขาว แสมขาว แสมทะเล ลำพู ลำพูทะเล ตาตุ่มทะเล เหงือกปลาหมอ เป็นต้น

สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของป่าชายเลนมีความแตกต่างออกไปอย่างมากจากป่าชนิดอื่น ๆ โดยเฉพาะดิน ดินในป่าชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์สูงจากธาตุอาหารที่มากจากการกักเก็บเศษซากตามชายฝั่ง และแหล่งน้ำลำธารสารอินทรีย์จากซากพืชซากสัตว์ในบริเวณป่าชายเลนเอง โดยเฉพาะใบไม้ที่ร่วงหล่นทับถมกันเป็นจำนวนมาก แพลงตอนพืชและสาหร่าย น้ำบริเวณนี้มีความเค็มค่อนข้างต่ำ ระดับความเค็มของน้ำเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามระดับน้ำที่ขึ้นลงและปริมาณน้ำจืดไหลมาจากแม่น้ำลำคลอง สัตว์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในป่าชายเลน ต่างก็ได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมที่ต่างไปจากสัตว์ในป่าบกทั่วไปเช่นกัน โดยเฉพาะสัตว์ที่อาศัยอยู่ตามพื้นป่า ซึ่งอาศัยคืบคลานหรือเกาะหรือขุดรูอยู่ตามพื้นดิน รวมทั้งชนิดที่อาศัยอยู่ในน้ำจะต้องมีการปรับตัวอย่างมากเพื่อการอยู่รอดเนื่องจากต้องประสบกับสภาวะต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เป็นประจำหรือต้องอยู่ในสภาพไม่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตโดยทั่วไป เช่น สภาวะที่ทำให้มีการสูญเสียน้ำออกจากลำตัว สภาพอุณหภูมิสูง สภาพที่มีปริมาณออกซิเจนค่อนข้างต่ำของดินเลน และการเปลี่ยนแปลงความเค็มของน้ำ สัตว์พวกนี้ได้แก่ หอย ปู กุ้ง หนอนตัวกลม หนอนตัว

แบน ไล่เดือนทะเล และคริสต์เทียน (สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังจำพวกกุ้ง ปู) เป็นต้น ชุมชนในป่าชายเลนจะประกอบไปด้วยสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ จำนวนมากที่สามารถปรับตัวอยู่ได้ ทำให้ป่าชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์ เป็นที่วางไข่และอนุบาลตัวอ่อนและที่อยู่อาศัยของสัตว์ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจหลายชนิด

ประโยชน์ของป่าชายเลน

๑. เป็นแหล่งพลังงาน อาหาร และที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ตามธรรมชาติ
๒. เป็นแนวชายป้องกันฝั่งทะเลจากการกัดเซาะพังทลาย กำบังคลื่น ลม กระแสน้ำและพายุ
๓. เป็นที่ดูดซับน้ำเสียจากบ้านเรือน
๔. เป็นแหล่งวัตถุดิบผลิตภัณฑ์จากไม้ ที่ใช้ในการก่อสร้าง และอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น สิ่งทอ และหนังสือ
๕. เป็นแหล่งเชื้อเพลิง เช่น การทำถ่านจากไม้ในป่าชายเลน
๖. เป็นแหล่งวัตถุดิบในการผลิตอาหาร ยา และเครื่องดื่ม
๗. เป็นแหล่งแร่ดีบุก
๘. เป็นแหล่งประมงใกล้ชายฝั่ง แหล่งอาศัยของลูกปลา ลูกกุ้ง และสัตว์น้ำวัยอ่อนอื่น ๆ

เอกลักษณ์ของป่าชายเลนที่แตกต่างจากป่าบกอย่างชัดเจน คือ การแพร่กระจายของพันธุ์ไม้มีลักษณะแบ่งออกเป็นแนวเขต (Zonation) ค่อนข้างชัดเจน โดยขึ้นอยู่กับลักษณะทางกายภาพและเคมีภาพของดิน ความเค็มของน้ำ การท่วมถึงของน้ำทะเล กระแสน้ำ การระบายน้ำ และความเปียกชื้นของดิน

๒.๓ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของป่าชายเลน

ป่าชายเลนมีประโยชน์มากมายดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น แต่การดูแลรักษาป่าชายเลนไม่ใช่เรื่องง่าย กระแสน้ำและกระแสนลมที่รุนแรงและการใช้ประโยชน์ของที่ดิน ที่ทำให้ชายฝั่งถูกกัดเซาะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางธรณีสัณฐานของพื้นที่ริมทะเลอย่างรุนแรง ส่งผลให้ป่าชายเลนเสื่อมโทรมและขาดความอุดมสมบูรณ์ได้ นอกจากนี้ ปัญหาสำคัญที่ยังทวีความรุนแรงมากขึ้น คือ ปัญหาขยะ ที่ไม่เพียงแต่บั่นทอนทัศนียภาพความสวยงามของป่าชายเลน แต่ขยะบางประเภทอาจทำให้เกิดการปนติดหรือปกคลุมรากไม้ชายเลน ส่งผลให้ต้นไม้หายใจ แลกเปลี่ยนก๊าซได้ลดลง ขยะที่ปกคลุมบนผิวดินเลนจะปิดกั้นพื้นผิวสัมผัสระหว่างดินเลนกับอากาศ ส่งผลให้ปริมาณออกซิเจนที่จะถูกปล่อยลงสู่ชั้นดินเบื้องล่างมีปริมาณน้อยลง ทำให้เกิดไฮโดรเจนซัลไฟด์ที่เป็นพิษต่อสิ่งมีชีวิตในชั้นดินเลน อีกทั้งขยะจะเป็นตัวปิดกั้นแสงที่ส่องลงใต้ผิวน้ำหรือบนดินเลน ส่งผลให้การสังเคราะห์แสง

สร้างออกซิเจนเต็มสู่แหล่งน้ำและการย่อยสลายอินทรีย์วัตถุของจุลินทรีย์บางประเภทมีประสิทธิภาพน้อยลง เกิดการหมักหมมของอินทรีย์วัตถุที่ตกค้างในปริมาณสูง เป็นพิษต่อสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศในที่สุด (ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี, ๒๕๖๒) ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของต่างประเทศในหลายพื้นที่ พบตรงกันว่า ไมโครแก๊งมีขยะ ทั้งขยะทะเลและพลาสติกปกคลุมและเกี่ยวพันที่รากไม้เป็นจำนวนมากกว่าร้อยละ ๘๓ - ๙๓ ของขยะทั้งหมดเป็นขยะพลาสติกใช้ครั้งเดียว ซึ่งถ้าไมโครแก๊งถูกปกคลุมด้วยขยะพลาสติกในบางส่วนจะส่งผลถึงการเติบโตของรากอากาศ และถ้าถูกปกคลุมโดยสมบูรณ์จะสาเหตุสำคัญที่ทำให้ต้นไม้ตาย (van Bijsterveldt, C. et al, 2021)

๒.๔ การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน

ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๘๐ กว่าร้อยละ ๓๕ ของพื้นที่ป่าชายเลนทั่วโลกถูกทำลายไปแล้ว ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ทั่วโลก ทำลายการประมงหรือแม้แต่ฟาร์มกุ้ง ฟาร์มปลา ที่เป็นอาหารและอาชีพของมนุษย์ และเป็นความหลากหลายของระบบนิเวศ อีกทั้งระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็วที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังเป็นภัยคุกคามอันตรายต่อป่าชายเลนตลอดศตวรรษที่ผ่านมา (Conversation International, n.d.)

ด้วยความตระหนักต่อความสำคัญของป่าชายเลนทั่วโลกได้มีการกำหนดให้วันที่ ๒๖ กรกฎาคมของทุกปีเป็นวันอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าชายเลนสากล (International Day for the Conservation of the Mangrove Ecosystem) และประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำรัสให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันอนุรักษ์และดูแลป่าชายเลน เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕ และเพื่อเป็นการรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงห่วงใยและให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน จึงถือเอาวันที่ ๑๐ พฤษภาคมของทุกปี เป็นวันป่าชายเลนแห่งชาติ

ทั้งนี้ การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนเป็นวาระสำคัญของโลก โดยในระดับนโยบายองค์การนานาชาติ ทั้ง UNESCO World Bank World Wildlife Fund (WWF) และอื่น ๆ ต่างให้ความสำคัญและเกิดเป็นโครงการต่าง ๆ มากมาย อาทิ Blue Carbon Initiative โครงการความร่วมมือระหว่าง Conversation International, International Union for Conservation of Nature และ the Intergovernmental Oceanographic Commission of UNESCO ที่มุ่งเน้นการลดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้วยการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศชายฝั่งทะเลและป่าชายเลนด้วยข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ร่วมกับ Smithsonian Environmental Research Center และได้มีการตกลงร่วมกันในกรอบการดูแลการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งสหประชาชาติ (The United

Nations Framework Convention on Climate Change: UNFCCC) และแผนปฏิบัติการระดับประเทศ อาทิสหรัฐอเมริกา ปากีสถาน โคลัมเบีย เซเชลส์ ฟิจิ และอินโดนีเซีย

ด้วยพื้นที่ป่าชายเลนกว่า ๓.๕ ล้านเฮกเตอร์หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๓ ของป่าชายเลนทั่วโลก อินโดนีเซียจึงเป็นตัวอย่างที่ดีของการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนและมีแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนที่รัฐบาลให้ความสำคัญและมีเป้าหมายที่ท้าทายแต่ชัดเจน โดยจะฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน ๖๐๐,๐๐๐ เฮกเตอร์ภายในปี ค.ศ. ๒๐๒๔ ผ่านความร่วมมือของกระทรวงและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ทั้งนี้ อินโดนีเซียให้ความสำคัญต่อการเสริมพลังของชุมชนให้เป็น Citizen scientist ช่วยติดตามและเก็บข้อมูลป่าชายเลน เพื่อให้ได้ข้อมูลมาสนับสนุนการพัฒนา Mangrove Health Index และเป็นการสื่อสารถึงคุณค่าของระบบนิเวศชายฝั่งให้กับชุมชนด้วย

๒.๕ สถานการณ์ป่าชายเลนบางขุนเทียน

เขตบางขุนเทียน พื้นที่ฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานคร มีสภาพพื้นที่ชายทะเลเป็นดินเลนไม่สามารถปลูกพืชต่าง ๆ ได้ นอกจากป่าชายเลน ด้วยสภาพพื้นที่ชายฝั่งทะเลของบางขุนเทียนมีลักษณะเป็นทะเลเปิด (Open Sea) ทำให้ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมอย่างเต็มที่ ซึ่งแม้ว่าพื้นที่จะมีป่าชายเลนเป็นกำแพงคอยยึดเกาะชายฝั่งแล้ว แต่ด้วยกระแสน้ำและลมที่รุนแรงทำให้จากข้อมูลของกองผังเมืองกรุงเทพมหานครและการวัดจากภาพถ่ายทางอากาศพบว่า ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๓๐ ชายฝั่งถูกกัดเซาะหายไปประมาณ ๒๐๐ เมตร และช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๔ ชายฝั่งถูกกัดเซาะหายไปอีกประมาณ ๒๐๐ เมตร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางธรณีสัณฐานของพื้นที่ริมทะเลอย่างรุนแรง ก่อให้เกิดการสูญเสียประโยชน์ที่ดิน การท่องเที่ยว และเศรษฐกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง และแน่นอนที่สุดส่งผลกระทบต่อป่าชายเลนซึ่งเป็นหน้าด่านสำคัญในการปกป้องพื้นที่จากการกัดเซาะ

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้มีแนวทางการบริหารจัดการแนวชายฝั่งเขตบางขุนเทียนเสริมสร้างและฟื้นฟูป่าชายเลนตลอดแนวชายฝั่ง เร่งแก้ไขปัญหาค่าเสื่อมของพื้นที่ป่าชายเลนให้มีความสมบูรณ์และหนาแน่นเพิ่มขึ้น จากความหนาแน่น ๕๐ เมตรเป็นเป้าหมาย ๓๐๐ เมตร เนื่องด้วยกระแสน้ำที่รุนแรงแม้ว่าจะมีการปลูกป่าโกงกางใส่ท่อซีเมนต์ยึดใต้น้ำป้องกันการหลุดลอยน้ำแต่ก็ยังไม่สามารถยึดเกาะได้ จากรายงานสถานการณ์ด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และการกัดเซาะชายฝั่งของประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๕ (๒๕๖๖) พบว่าเขตบางขุนเทียนมีความร่วมมือจากองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมร่วมกันปลูกป่าชายเลนในรูปแบบ CSR ด้วยวิธีการนำท่อไวนิลปักให้โผล่จากพื้นเลนประมาณ ๑ เมตร และเติมดินเลนในท่อไวนิล จึงนำต้นโกงกางใบใหญ่ไปปลูกในท่อไวนิล ปรากฏว่าได้ผลดี อย่างไรก็ตาม ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งอย่างรุนแรงของพื้นที่

เขตบางขุนเทียน ยังพบประเด็นปัญหาที่จำเป็นต้องอาศัยพลังการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานและชุมชนในพื้นที่สำคัญ ๆ อีก ๒ ประการ ได้แก่ ๑) ปัญหาขยะในป่าชายเลนในช่วงเวลาน้ำขึ้นและตามเส้นทางปั่นจักรยานในพื้นที่ โดยที่ผ่านมามีการดำเนินกิจกรรมเก็บขยะโดยความร่วมมือจากชุมชนชายฝั่งและจิตอาสาของกรุงเทพมหานคร แต่มีอุปสรรคคือ ยังไม่มีการขนย้ายขยะที่จัดเก็บออกจากพื้นที่อย่างเป็นระบบ และ ๒) ความยั่งยืนของการแก้ปัญหา เนื่องจากพบว่าแนวไม้ไผ่และแนวหินกันคลื่นที่เคยได้ดำเนินการไว้เสียหายและทรุดตัว แม้ปัจจุบันได้รับงบประมาณในการปรับปรุงแก้ไขแล้ว แต่จำเป็นต้องร่วมกันพิจารณาถึงแนวทางในการแก้ปัญหาระยะยาวด้วย

สำหรับแหล่งที่มาของขยะที่เกิดขึ้นในทะเล สามารถพบจากกิจกรรมบนบกและชายฝั่ง (ชุมชน แหล่งทิ้งขยะบนฝั่ง บริเวณท่าเรือ การท่องเที่ยวชายหาด) คิดเป็นร้อยละ ๘๐ และจากกิจกรรมในทะเล (การขนส่งทางทะเล การประมง การท่องเที่ยวทางทะเล) คิดเป็นร้อยละ ๒๐ (จิตรภรณ์ พักโสภา, ๒๕๖๖) องค์ประกอบของขยะที่พบ ๑๐ อันดับแรกของทะเลไทย ได้แก่ ขวดพลาสติกเครื่องดื่ม (ร้อยละ ๒๒) ถุงพลาสติก (ร้อยละ ๑๙.๔๒) ขวดแก้ว (๑๐.๙๖) ห่อ/ถุงขนม (ร้อยละ ๗.๙๗) เศษโฟม (ร้อยละ ๗.๕๕%) กระป๋องเครื่องดื่ม (ร้อยละ ๗.๔๖%) กล่องอาหารประเภทโฟม (ร้อยละ ๖.๙๒) หลอด (ร้อยละ ๖.๔๕) ฝาพลาสติก (ร้อยละ ๕.๖๗) เชือก (ร้อยละ ๕.๖๑) ขยะในทะเลนั้นส่งผลกระทบต่อหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อสัตว์ทะเล ผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ และผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม สำหรับผลกระทบต่อระบบนิเวศน์นั้น ส่งผลกระทบต่อกระบวนการชีวภาพในทะเล มีผลต่อการตายของปะการังและพืช เนื่องจากจำนวนของขยะที่ปกคลุมขัดขวางกระบวนการแลกเปลี่ยนออกซิเจนระหว่างน้ำและตะกอน และเป็นอุปสรรคต่อการสังเคราะห์แสงเพื่อการเติบโตของพืชได้ รวมทั้ง ยังทำให้เกิดการแพร่กระจายของชนิดพันธุ์ต่างถิ่น โดยการติดมากับขยะที่ลอยลอยอยู่ในน้ำจากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่งด้วย (ในบางขุนเทียนพบปลาหมอสีซึ่งเป็นสัตว์ต่างถิ่นจำนวนมาก) และขยะยังเป็นแหล่งสะสมและกระจายของสารพิษ ส่งผลต่อห่วงโซ่อาหาร (Food web) โดยขยะประเภทไมโครพลาสติกและสารที่เป็นโลหะหนัก ถูกดูดซับผ่านพืชในทะเล และแพลงก์ตอนสัตว์ ที่เป็นขั้นแรกของห่วงโซ่อาหาร ผ่านขั้นต่าง ๆ ของห่วงโซ่อาหารจนถึงมนุษย์ที่เป็นผู้อยู่บนจุดสูงสุดของห่วงโซ่อาหาร นอกจากผลกระทบต่อระบบนิเวศน์แล้ว ขยะในทะเลยังส่งผลกระทบต่อระบบสังคมและเศรษฐกิจของมนุษย์ด้วย ไม่ว่าจะเป็นก่อความเสียหายต่อเรือหรืออุปกรณ์การทำประมง รวมทั้งส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลไม่ว่าจะเป็นป่าชายเลน หรือชายหาด (คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง, ม.ป.ป.)

นอกจากผลกระทบต่าง ๆ แล้วการจัดการปัญหาขยะทะเลเป็นการดำเนินการที่มีความซับซ้อน มีผู้เกี่ยวข้องที่มีผลกระทบไม่มากนักน้อย วิธีการดำเนินการก็มีความหลากหลาย แต่มักได้รับเสียงสะท้อนว่าได้ให้

ความสำคัญกับการจัดการปัญหาที่ปลายทางคือขยะที่เกิดขึ้นแล้วมากเกินไป แต่มองข้ามมาตรการเพื่อลดขยะที่ต้นทาง (สุรีย สตฤมินทร์, ๒๕๖๓)

การบริหารจัดการงานด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการจัดการขยะนับว่าเป็นสิ่งท้าทายในปัจจุบัน และอนาคตของสังคมไทย การแก้ไขปัญหาอย่างบูรณาการจะต้องมีมาตรการต่าง ๆ ที่ต้องดำเนินการร่วมกันทุกภาคส่วน และมีการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง จริงจัง โดยมีแนวทางที่ควรดำเนินการ ดังนี้

๑. การรณรงค์และการศึกษา: ส่งเสริมการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของขยะในทะเล และวิธีการจัดการขยะอย่างถูกต้อง
๒. การบังคับใช้กฎหมาย: เพิ่มความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการทิ้งขยะและการจัดการขยะ
๓. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการจัดการขยะ: สร้างระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ ทั้งการเก็บรวบรวม การรีไซเคิล และการกำจัดขยะ
๔. การส่งเสริมการลดการใช้พลาสติก: ส่งเสริมการใช้วัสดุทดแทนพลาสติกและการรีไซเคิลพลาสติก
๕. ความร่วมมือระหว่างประเทศ: ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและองค์กรระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหาขยะในทะเล

แนวทางการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลนชุมชน ๓ ด้าน ประกอบด้วย การจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน การก่อตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับป่าชายเลนสู่ชาวบ้านในชุมชนและผู้สนใจ และแสวงหาความร่วมมือเพื่อนำองค์ความรู้ใหม่มาปรับใช้ให้เกิดการบูรณาการร่วมกับชุมชนผ่านการประชุม การจัดเสวนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้และผ่านการเรียนการสอน เพื่อสร้างจิตสำนึกและความอยู่ดีกินดีของชาวบ้านชุมชนต้นแบบ เพื่อเป็นต้นแบบแห่งการมีวิถีชีวิตร่วมกับระบบนิเวศธรรมชาติอย่างยั่งยืน (จักรกฤษณ์ จันทร์แฉล้ม, ๒๕๕๘)

๒.๖ หลักการและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ หลักการและกฎหมายของต่างประเทศ

กฎหมายระหว่างประเทศมีหลักการ กลไก และกระบวนการที่สามารถชี้แนะและสนับสนุนการอนุรักษ์ ป่าชายเลน และใช้ประโยชน์ป่าชายเลนอย่างยั่งยืน โดยแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึงชุดของหลักการ รวมถึงความเท่าเทียมระหว่างและภายในรุ่น (Inter- and Intra-generational Equity) การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน การบูรณาการผลประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ หลักในการเข้าถึงข้อมูล การมีส่วนร่วมและการเข้าถึงอย่างยุติธรรมเป็นการบริหารจัดการและกำกับดูแลที่ดี หลักการเหล่านี้ปรากฏและเป็นแนวทางในการบังคับ

ใช้กฎหมายระดับชาติและการตัดสินใจที่ยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับป่าชายเลน (Slobodian, L. and Badoz, L., 2019; Richmond, M., 2020; Global Mangrove Alliance, 2023)

เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เน้นประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมเป็นพิเศษ เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ส่งผลกระทบและยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นต่อสิ่งมีชีวิตทั้งบนบกและในน้ำ การประชุมรัฐภาคีกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change Conference of the Parties: UNFCCC COP) เป็นอีกหนึ่งความเคลื่อนไหวของมนุษยชาติในการหาหรือมาตรการเพื่อรักษาอุณหภูมิของพื้นผิวโลก ลดการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลที่สร้างผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภาวะโลกร้อน โดยในการประชุมครั้งล่าสุด (COP28) ระหว่างวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน - ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๖ ได้มีการประกาศข้อตกลงจัดตั้งกองทุนชดเชยค่าเสียหายและความสูญเสีย (Loss and Damage Finance Fund) ซึ่งเป็นกองทุนแรกของโลกที่มีเป้าหมายเพื่อจ่ายเงินชดเชยค่าผลกระทบที่ไม่อาจย้อนคืนจากหายนะทางสภาพอากาศให้แก่ประเทศยากจนและเปราะบาง สนับสนุนปฏิญญา COP28 UAE Declaration of Climate and Health เพื่อปกป้องสุขภาพของผู้คนจากผลกระทบด้านสภาพภูมิอากาศที่เพิ่มขึ้น และผู้นำกว่า ๑๓๐ ประเทศได้ลงนามในปฏิญญา COP28 UAE Declaration and Agriculture, Food & Climate) เพื่อสนับสนุนความมั่นคงทางอาหารและต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทั้งนี้ การขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมของ SDGs และ Climate Change ได้มีการหารือร่วมกันในการใช้การศึกษาเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญ โดยใน COP26 ได้มีการหารือร่วมระหว่างรัฐมนตรีการศึกษาและรัฐมนตรีด้านสิ่งแวดล้อมเป็นครั้งแรกเพื่อหาทางออกและขับเคลื่อนร่วมกันต่อความท้าทายของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ใน COP27 องค์การต่าง ๆ จากกว่า ๘๐ ประเทศทั่วโลก ทำงานร่วมกันกับ UNESCO ในการพัฒนาภาคการศึกษาสีเขียว (Greening Education Partnership) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ SDG13 ที่ต้องการให้มีการพัฒนาการศึกษา การสร้างความตระหนักรู้และขีดความสามารถของมนุษย์และของสถาบันในเรื่องการลดปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การปรับตัว การลดผลกระทบ การเตือนภัยล่วงหน้า

ประชาคมระหว่างประเทศได้นำหลักการและแนวทางมาใช้สำหรับการดำเนินการอนุรักษ์ ป่าไม้ และใช้ประโยชน์ป่าชายเลนอย่างยั่งยืน โดยในปี ๒๐๑๙ สมัชชาสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Assembly: UNEA) ได้ลงมติว่าด้วยการจัดการอย่างยั่งยืนสำหรับสุขภาพของป่าชายเลนโลก ต่อมาในปี ๒๐๒๐ การประชุมอนุรักษ์โลกของ International Union for Conservation of Nature (IUCN) ได้มีมติเรียกร้องให้สมาชิกใช้มาตรการที่จำเป็นทั้งหมดเพื่อปกป้อง จัดการและฟื้นฟูป่าชายเลนและระบบนิเวศที่เกี่ยวข้อง

อย่างยั่งยืน ในปี ๒๐๒๑ Save Our Mangroves Now (SOMN) ได้จัดทำหลักการป่าชายเลน (Mangrove Principles) ว่าด้วยการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลนอย่างยั่งยืน เพื่อให้คำแนะนำสำหรับผู้มีอำนาจตัดสินใจด้านนโยบายระดับชาติที่รับผิดชอบต่อป่าชายเลนและการจัดการระบบนิเวศอย่างยั่งยืน และเปิดตัวหลักการนี้ในที่ประชุม IUCN World Conservation Congress มีรายละเอียด ดังนี้

หลักการป่าชายเลน (Mangrove Principles) เกี่ยวข้องกับกรอบกฎหมายและนโยบาย ๓ ประการ ดังนี้ ๑) นำนโยบายระดับชาติมาให้ความสำคัญกับการสงวนป่าชายเลน ๒) ตระหนักว่าระบบนิเวศป่าชายเลนอยู่เหนือขอบเขตทางการเมือง เทศบาลและรัฐ และ ๓) ทำให้แน่ใจว่าชุมชนป่าชายเลนจะเป็นตัวแทนในการประชุมระดับนานาชาติและจัดให้การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนเป็นวาระสำคัญของประเทศ โดยในการขับเคลื่อนหลักการดังกล่าวจำเป็นต้องสร้างความมั่นใจว่าสังคมมีส่วนร่วมและเท่าเทียมกัน ให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์และองค์ความรู้ และความสำเร็จของเศรษฐกิจที่ยั่งยืนผ่านแนวทางและการคำนึงถึงชุมชนและคนรุ่นต่อไป และการจัดสรรเงินทุนเพื่อการอนุรักษ์ที่ยั่งยืน

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญป่าชายเลนที่จัดขึ้นโดย World Economic Forum ได้พัฒนาหลักการและคำแนะนำของบลูคาร์บอนคุณภาพสูง (The High-Quality Blue Carbon Principles and Guidance) ขึ้นในปี ๒๐๒๒ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและจัดซื้อโครงการ high quality blue carbon และเครดิตซึ่งนำไปสู่การพัฒนาหลัก ๖ ประการของ Mangrove Breakthrough ได้แก่ ๑) ปกป้องธรรมชาติและเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ ๒) ใช้ข้อมูลและแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด ๓) เพิ่มอำนาจให้กับประชาชน ๔) จัดตำแหน่งในบริบทที่กว้างขึ้นในการดำเนินการในท้องถิ่นและตามบริบทต่าง ๆ ๕) ออกแบบเพิ่มความยั่งยืน และ ๖) ระดมทุนที่มีความซื่อสัตย์สุจริตสูง

อีกทั้ง ทศวรรษระหว่างปี ๒๐๒๑ - ๒๐๓๐ สหประชาชาติได้กำหนดให้เป็นทศวรรษแห่งการฟื้นฟูระบบนิเวศ และทศวรรษเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์มหาสมุทร (UN Decade of Ecosystem Restoration and UN Decade on Ocean Science) ด้วย

๒.๖.๒ หลักการและกฎหมายของประเทศไทย

ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่ได้มีการตราบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่เป็นการเฉพาะเจาะจง แต่นำบทบัญญัติของกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาพรวมมาบังคับใช้ ดังนี้

มาตรา ๔๓ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติไว้ว่า บุคคลและชุมชนมีสิทธิจัดการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้น ในการจัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์ จำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานตามกฎหมายกำหนด จึงเป็นที่มาของการอ้างอิงถึง **พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. ๒๕๕๘** ที่ได้ให้ความหมายของ “ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง” ไว้ว่า สิ่งที่มีอยู่หรือเกิดขึ้นตามธรรมชาติในบริเวณทะเลและชายฝั่ง รวมถึงพายุฝั่ง พื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่ง คลอง คู แพรก ทะเลสาบ และบริเวณพื้นที่ปากแม่น้ำที่มีพื้นที่ติดต่อกับทะเลหรืออิทธิพลของน้ำทะเลเข้าถึง เช่น ป่าชายเลน ป่าชายหาด หาด ที่ชายทะเลเกาะ ภูเขาทะเล ปะการัง ดอนหอย ปิซและสัตว์ทะเล หรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง เช่น ปะการังเทียม แนวลดแรงคลื่น และการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง และความหมายของ “ชุมชนชายฝั่ง” ไว้ว่า ชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลหรือเกาะ โดยกฎหมายฉบับนี้ ได้มีการกำหนดให้กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งพิจารณาให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุน เพื่อให้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสนับสนุนชุมชนชายฝั่งและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการ การปลูก การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ตามมาตรา ๑๖ ดังนี้

(๑) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการแสดงความคิดเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ และจังหวัด

(๒) ให้คำปรึกษาแก่ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ การปลูก การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินงาน โครงการ หรือกิจกรรมของชุมชนในเรื่องดังกล่าว

(๓) เผยแพร่ความรู้หรือข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ การปลูก การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

(๔) เรื่องอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

การสนับสนุนและช่วยเหลือชุมชนชายฝั่งและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่อธิบดีกำหนด

ทั้งนี้ เมื่อกฎหมายให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิในการจัดการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้วนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดบทลงโทษต่อบุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหาย

ดังปรากฏในมาตรา ๑๗ ในกรณีที่ปรากฏว่าบุคคลใดก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ให้อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจสั่งให้บุคคลนั้นระงับการกระทำหรือกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งนั้นเป็นการชั่วคราวตามความเหมาะสม

๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการตระหนักรู้

การตระหนักรู้ (Awareness) เป็นแนวคิดเชิงจิตวิทยา (Psychological Approach) ผสมผสานกับแนวคิดเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavior Science) โดยมีหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการตระหนักรู้ ดังนี้

ความหมายของการตระหนักรู้ ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๕, หน้า ๔๒๘) ให้ความหมายของคำว่าตระหนักรู้ว่า รู้ประจักษ์ชัด รู้ชัดแจ้ง

กุลวดี ราชภัฏดี (๒๕๔๕, หน้า ๓๘) กล่าวถึงการตระหนักรู้ว่าหมายถึง ภาวะการณ์ที่บุคคลเกิดความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็นหรือประสบการณ์จากเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง เป็นภาวะที่บุคคลเข้าใจและประเมินสถานการณ์ที่เกี่ยวกับตนเองได้โดยเกิดจากสภาวะจิตที่ยอมรับถึงภาวะการณ์หรือความโน้มเอียงที่จะเลือกพฤติกรรมและปฏิบัติตนเพื่อแสดงต่อปัญหาหรือเหตุการณ์หนึ่งที่ได้ประสบ

อนุสรณ์ กาลดิษฐ์ (๒๕๔๘, หน้า ๕๑) กล่าวถึงการตระหนักรู้ว่า หมายถึง ความสำนึกซึ่งบุคคลเคยมีการรับรู้หรือเคยมีความรู้มาก่อน เมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นจึงเกิดความรู้สึกหรือการตระหนักรู้ขึ้น ความตระหนักรู้มีความหมายเหมือนกับความรู้สึก เป็นสภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาต่าง ๆ อันเกิดจากความรู้และความสำนึกต่าง ๆ มาแล้ว โดยมีการประเมินค่าและตระหนักถึงความสำคัญของตนที่มีต่อสิ่งนี้

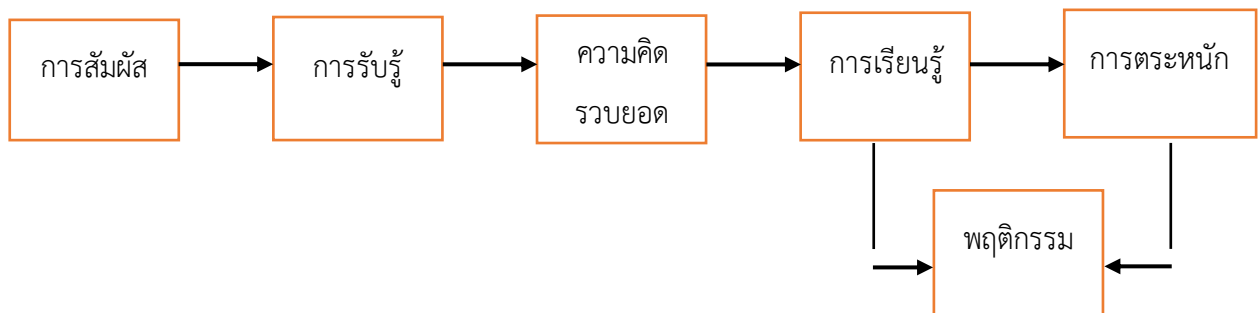
เกษม จันทรแก้ว (๒๕๔๗) กล่าวว่า การตระหนักรู้ หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งได้ถูกคิดหรือเกิดความรู้สึกว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ภายใต้สภาวะจิตใจที่สามารถแสดงออกด้วยการพูด การเขียน การอ่าน หรืออื่น ๆ โดยอาศัยระยะเวลา ประสบการณ์ หรือสภาพแวดล้อมทางสังคม หรือสิ่งเร้าจากภายนอกให้เกิดความรู้สึกจากการสัมผัส การรับรู้ความคิดรวบยอด การเรียนรู้หรือความรู้ส่งผลให้เกิดการตระหนักรู้และนำไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออกในสิ่งนั้น

เริงชัย คงสงค์ (๒๕๔๗) กล่าวว่า การตระหนักรู้เป็นสภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดและความปรารถนาของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง โดยมีเหตุการณ์สภาพแวดล้อมหรือสังคมหรือสิ่งเร้าจากภายนอกเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึก

นงลักษณ์ วงศ์ณอม (๒๕๕๗, หน้า ๕๑) กล่าวถึงการตระหนักรู้ หมายถึง ความสำนึกที่บุคคลเคยมีความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นในสภาวะจิตใจต่อเหตุการณ์หนึ่งที่ได้ประสบ แล้วแสดงความรู้สึกออกมาทางพฤติกรรม

๒.๗.๑ ขั้นตอนและกระบวนการเกิดการตระหนักรู้

Good (๑๙๗๓, p.๕๔) กล่าวว่า การเกิดการตระหนักรู้เป็นผลมาจากกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าหรือรับสัมผัสสิ่งเร้าแล้วจะเกิดความรู้ เมื่อรับรู้ขั้นต่อไปก็จะเข้าใจสิ่งนั้น คือ เกิดความคิดรวบยอดและนำไปสู่การเรียนรู้ คือ มีความรู้ในสิ่งนั้นและนำไปสู่การเกิดการตระหนักรู้ในที่สุด ซึ่งความรู้และการตระหนักรู้ก็จะนำไปสู่การกระทำ หรือการแสดงพฤติกรรมของบุคคลต่อสิ่งเร้า นั้น ตามภาพประกอบ

ภาพที่ ๒ ขั้นตอนและกระบวนการเกิดการตระหนักรู้

๒.๗.๒ องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดการตระหนักรู้

Breckler (๑๙๘๖, p. ๔๕) ได้กล่าวเอาไว้ว่า การตระหนักรู้เกิดจากทัศนคติที่มีต่อสิ่งเร้า อันได้แก่ บุคคล สถานการณ์กลุ่มสังคม และสิ่งต่าง ๆ ที่โน้มน้าวหรือที่จะตอบสนองในทางบวกหรือทางลบ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ โดยองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดการตระหนักรู้มีอยู่ด้วยกัน ๓ ประการ ดังนี้

๑) ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Component) จะเริ่มต้นจากระดับง่ายและมีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

๒) อารมณ์ความรู้สึก (Affective Component) เป็นความรู้สึกด้านทัศนคติ ค่านิยม การตระหนักรู้ ชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดีเป็นองค์ประกอบในการประเมินสิ่งเร้าต่าง ๆ

๓) พฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นการแสดงออกทั้งทางวาจา กิริยา ท่าทางที่มีต่อสิ่งเร้า หรือแนวโน้มที่บุคคลจะกระทำ

๒.๗.๓ ปัจจัยที่มีผลต่อการตระหนักรู้

บัณฑิต จุฬาสัย (๒๕๒๘) กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของแต่ละบุคคลไว้ ๓ ประการ ได้แก่

๑) ประสบการณ์การรับรู้ที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทั้งในอดีตที่ผ่านมาและในชีวิตประจำวัน การรับรู้เรื่องราวใด ๆ ขึ้นอยู่กับความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น ประสบการณ์ที่ได้พบเห็นจะมีผลกระทบโดยตรง ทำให้เกิดความรับรู้ในระดับต่าง ๆ

๒) ความใส่ใจและการให้คุณค่าในเรื่องที่จะรับรู้ ซึ่งแปรเปลี่ยนได้หลายระดับ ตั้งแต่ความจำเป็น ความต้องการ ความคาดหวัง ความสนใจและอารมณ์

๓) ลักษณะรูปแบบของเรื่องที่จะรับรู้ นอกจากการรับรู้ของบุคคลจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความเอาใจใส่ และการให้คุณค่าในเรื่องที่จะรับรู้และยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของสิ่งหรือเรื่องที่จะรับรู้ เนื่องจากการตระหนักของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของบุคคลนั้น ๆ

ทองศักดิ์ ประสบกิตติคุณ (๒๕๓๔, หน้า ๒๒-๒๓) ได้สรุปเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตระหนักไว้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตระหนัก คือ

- ๑) ประสบการณ์ที่มีต่อการรับรู้
- ๒) ความเคยชินต่อสภาพแวดล้อม จะมีผลทำให้บุคคลตระหนักหรือไม่ตระหนักต่อสิ่งที่เกิดขึ้น
- ๓) การเอาใจใส่และการให้คุณค่า ถ้ามนุษย์ใส่ใจในเรื่องใดมากก็จะมี การตระหนักในเรื่องนั้นมากขึ้น
- ๔) ลักษณะและรูปแบบของสิ่งเร้า ถ้าสิ่งเร้านั้นสามารถทำให้ผู้พบเห็นเกิดความสนใจ ย่อมส่งผลให้ผู้พบเห็นเกิดการรับรู้และการตระหนักมากขึ้นเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว การตระหนักรู้ เป็นภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึนึกคิดที่มีความโน้มเอียงที่จะแสดงออกทางพฤติกรรม โดยมีสิ่งเร้าหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ มาเป็นปัจจัยกระตุ้น ผ่านทางการสัมผัส การรับรู้ ความคิดรวบยอด โดยการเรียนรู้จะนำไปสู่การตระหนักและถ่ายทอดความรู้สึนึกคิดออกมาทางพฤติกรรม

๒.๘ แนวคิดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒.๘.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation, PP) เป็นกระบวนการที่สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามบริบทของสังคมและการเมือง ในอดีตการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเกิดขึ้นเฉพาะในทางการเมืองเท่านั้น โดยหลักฐานที่สำคัญเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง หรือการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันกระแสสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไป สังคมในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ทำให้ประชาชนสามารถเข้ามามีบทบาทหรือเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของภาครัฐได้มากขึ้น โดยเฉพาะโครงการต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานของภาครัฐมากกว่าเดิมที่มีสิทธิเพียงแค่เลือกผู้แทนเข้าไปเพื่อทำหน้าที่ปกครองหรือบริหารประเทศเท่านั้น

สำหรับความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีการให้นิยามความหมายไว้อย่างกว้างขวาง อาทิเช่น สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๙: ๑๘) ได้ให้นิยามความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนได้เสียมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น แสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน หรือแลกเปลี่ยนความเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกหรือเพื่อใช้ในการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมหรือในโครงการต่าง ๆ และเป็นที่ยอมรับร่วมกันโดยทุกฝ่าย ตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจ รับรู้และเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

สหประชาชาติ (United Nations, ๑๙๘๑, p.๑๑) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ไว้ว่า

๑. การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา
๒. การเข้ามีส่วนร่วมให้เกิดการพัฒนา
๓. การเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องพัฒนา

ยุพาพร รูปงาม (๒๕๕๔, หน้า ๕) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (participation) ว่าเป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของการต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีการเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันได้ ควรจะต้องมีการ

ตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์การ (organization) ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, ๒๕๒๖: ๒๕) ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคิด ริเริ่ม การพิจารณาและการตัดสินใจ ซึ่งรวมถึงการร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบร่วมกันต่าง ๆ อันจะเป็นผลกระทบมาถึงตน

ถวิลวดี บุรีกุล และวิศิษฎ์ ชัชวาลทิพากร (ถวิลวดี บุรีกุล และวิศิษฎ์ ชัชวาลทิพากร, ๒๕๕๒: ๓) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมถึงมีการนำเอาความคิดเห็นของประชาชนไปประกอบการพิจารณา กำหนดนโยบายต่าง ๆ ในการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะเกิดขึ้นได้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่เป็นไปเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลของผู้มีส่วนได้เสีย และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีของคนในสังคม

อาภรณ์พันธ์ จันทรสว่าง (๒๕๒๒, หน้า ๑๙) ได้อธิบายเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง และความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อปฏิบัติ กล่าวคือ จะต้องเป็นความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติการนั้น ๆ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มิคนมารวมกันได้ ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมด หรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือทำในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์การ (Organization) ดังนั้น องค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลง

จะเห็นได้ว่าจากนิยามดังกล่าวข้างต้น การมีส่วนร่วมของประชาชน คือกระบวนการที่ประชาชนได้เข้ามามีบทบาท สามารถแสดงความเห็น แสดงทัศนะ โดยเฉพาะในกิจการต่าง ๆ ของรัฐที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่หรือกระทบต่อชีวิตของกลุ่มบุคคลเหล่านั้นเพื่อก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำความรู้ ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นที่ยอมรับไปใช้ในการพิจารณา หรือกำหนดนโยบาย ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

๒.๘.๒ ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน (มีนา จินะโกษฐ์, ๒๕๕๖: ๑๘-๒๐) สามารถแบ่งได้หลากหลายลักษณะงานหรือกิจกรรม ซึ่งมีนักวิชาการหลากหลายท่านได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ดังนี้

ลี เจ แครี (Lee J. Carry) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ๕ ประการ คือ

๑) การเป็นสมาชิก (membership)

- ๒) การเป็นผู้เข้าร่วมประชุม (attendance at meeting)
- ๓) การเป็นผู้จ่ายเงิน (financial contribution)
- ๔) การเป็นกรรมการ (membership on committees)
- ๕) การเป็นประธานหรือผู้นำ (position of leadership)

ไบรอัน และไวท์ (Bryant and White) ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้

๓ ประการ คือ

๑) การมีส่วนร่วมในระดับแนวนอน (horizontal form of participation) เป็นการมีส่วนร่วมแบบดั้งเดิมที่กำหนดให้เข้าร่วมโดยการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือพฤติกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียง การแนะนำชักชวน เป็นต้น

๒) การมีส่วนร่วมแบบแนวตั้ง (vertical form of participation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ประชาชนเข้าไปมีสัมพันธภาพต่าง ๆ กับผู้นำหรือเจ้าหน้าที่ โดยได้รับผลประโยชน์จากกันและกัน

๓) การมีส่วนร่วมในการบริหาร (participation in administrative process) เป็นการมีส่วนร่วมแบบผสม กล่าวคือ เป็นการมีส่วนร่วมทั้งในแบบแนวตั้งและแนวนอน ซึ่งอาจจะเป็นไปในรูปแบบของกิจกรรมกลุ่มที่มีการกำหนดการตัดสินใจ การบริหารหรือแลกเปลี่ยน แต่มีการเข้าไปร่วมมากกว่า ๒ แบบข้างต้น

โคเฮน และอัฟโฮฟ (Cohen and Uphoff) (กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิจัยและความร่วมมือระหว่างประเทศ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, ๒๕๕๖: ๑๖) ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ ด้าน คือ

- ๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- ๒) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
- ๓) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
- ๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งได้ ๘ ลักษณะ ดังต่อไปนี้

๑) ร่วมกันทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นหรือเป็นไปตามความต้องการของชุมชน

๒) ร่วมกันคิด หา หรือสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา หรือลดปัญหาในชุมชน รวมถึงการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนอีกด้วย

๓) ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน หรือโครงการ เพื่อจัด แก้ไขปัญหาหรือสนองความต้องการของชุมชน

๔) ร่วมกันตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

๕) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๖) ร่วมกันลงทุนในกิจการหรือโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง

๗) ร่วมปฏิบัติตามแผน นโยบายของโครงการหรือกิจกรรมเพื่อให้เกิดผลบรรลุตามเป้าหมาย

๘) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และบำรุงรักษาโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ทำไว้ระหว่างเอกชนและรัฐเพื่อให้ได้ใช้ประโยชน์ตลอดไป

๒.๘.๓ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization อ้างถึงใน ยุพิน ระพีพันธุ์, ๒๕๔๔, หน้า ๒๑-๒๒) เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

๑. ปัจจัยของสิ่งจูงใจจากสภาพความเป็นจริง ชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่น ๆ นั้น มีเหตุผลอยู่ ๒ ประการ คือ

๑.๑ การมองเห็นว่าตนจะได้ประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

๑.๒ การได้รับคำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

๒. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการมีส่วนร่วม หรือเข้าร่วมแล้วก็ไม่ได้รับดังที่คาดหวังไว้ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมิได้จัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ ลักษณะการทำงาน กฎ ระเบียบ แบบแผน เป็นต้น ดังนั้น ปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมจึงควรมีลักษณะ

๒.๑ เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยมีตัวแทนก็ได้

๒.๒ ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัดเพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้

๒.๓ กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

๓. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการ หรือผลประโยชน์ของกิจกรรม เพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ

นรินทร์ จงวุฒิเวศย์ (๒๕๒๗, หน้า ๑๘๓) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่

๑. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร

๒. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีศรัทธาหรือความเต็มใจเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรง ผู้น้อยก็ช่วยแรง

๓. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ เช่น บีบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส ฯลฯ

พัทธา สายหู (๒๕๒๙, หน้า ๒๔๖) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีความสำคัญและส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ได้ดำเนินการอยู่ในชุมชน ซึ่งความสำเร็จของโครงการพัฒนาชุมชนขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. ปัจจัยที่เป็นลักษณะของโครงการ เช่น โครงการที่ประชาชนต้องการ

๒. ปัจจัยที่มีลักษณะของชาวบ้านเอง เช่น ขยันขันแข็ง สามัคคี มีผู้นำดี

๓. ปัจจัยที่มาจากทางราชการ เช่น ถือเป็นโครงการสำคัญ มีงบประมาณเหลือเพียงพอ มีเจ้าหน้าที่วิชาการสนับสนุน

๔. ปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบ เช่น การคมนาคมสะดวก วัสดุพร้อม เป็นต้น

ปรัชญา เวสารัชช์ (๒๕๒๘, หน้า ๑๗๐) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญซึ่งผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชนบท ดังนี้

๑. ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและความปลอดภัย

๒. ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

๓. ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน ได้แก่ ค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผลจากสหกรณ์ออมทรัพย์

๔. ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนร่วม ความรู้สึกเกรงใจไม่กล้าปฏิเสธเมื่อถูกชักชวน หรือความรู้สึกว่าเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคี

๒.๘.๔ ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การจัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นกระบวนการที่จะแสดงให้เห็นว่าประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในระดับใด โดยการจำแนกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้รัฐทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แตกต่างกัน นอกจากนี้แล้วการจัดระดับการมีส่วนร่วมถือได้ว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ผู้รับผิดชอบสามารถออกแบบ สร้างกระบวนการ และกำหนดระดับให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากน้อยเพียงใดก็ย่อมได้ โดยต้องพิจารณาจากบริบท สภาพแวดล้อมของภารกิจของภาครัฐ ซึ่งรัฐจำเป็นต้องเลือกระดับการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม และสื่อสารให้เกิดความเข้าใจเพื่อป้องกันความขัดแย้งในระหว่างกระบวนการปฏิบัติงาน (ประยูร อัครบวร, ๒๕๕๒: ๓๕)

ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางวิชาการมีหลากหลายแบบ แต่สำหรับการศึกษารุ่นนี้ขออธิบายถึงการแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนของสมาคมการมีส่วนร่วมสากล (IAP2 – International Association for Public Participation) หรือเรียกว่ากรอบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน (public participation spectrum) ซึ่งแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนออกได้เป็น ๕ ระดับ (ประยูร อัครบวร, ๒๕๕๒: ๕๑-๕๒) ดังนี้

ระดับที่ ๑ การให้ข้อมูลข่าวสาร (inform) เป็นการให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจการต่าง ๆ ของภาครัฐ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งรัฐจำเป็นต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ทันสมัย และเป็นจริง การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้ถือได้ว่าเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนที่น้อยที่สุด เป็นการให้ข้อมูลทางเดียวจากภาครัฐสู่ประชาชน แต่เป็นขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญมาก

ระดับที่ ๒ การรับฟังความคิดเห็น (consult) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น เสนอแนะ ทำให้หน่วยงานของรัฐหรือภาครัฐได้ข้อมูลย้อนกลับจากสาธารณชนเพื่อวิเคราะห์หาทางเลือกและตัดสินใจกำหนดนโยบายต่าง ๆ (ถวิลวดี บุรีกุล, ๒๕๖๑: ๑๓๘)

ระดับที่ ๓ การเข้ามามีบทบาท (involve) เป็นกระบวนการที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แสดงความคิดเห็น หรือให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างรัฐและประชาชนมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน โดยมากการมีส่วนร่วมในระดับนี้มักจะดำเนินการในรูปแบบที่ให้มีตัวแทนภาคประชาชนเข้ามาเป็นกรรมการ เพื่อให้มีส่วนร่วมในการพิจารณา ตัดสินใจ

ระดับที่ ๔ การสร้างความร่วมมือ (collaborate) เป็นการสร้างความร่วมมือของประชาชนในระดับสูง โดยมีเป้าประสงค์ที่การเป็นหุ้นส่วนของประชาชนในทุกขั้นตอนของการดำเนินการ การตัดสินใจ รวมถึงการ

พัฒนาทางเลือกและการระบุทางเลือก แนวทางการแก้ไข รูปแบบของการมีส่วนร่วมในระดับนี้ เช่น คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน คณะที่ปรึกษาภาคประชาชน เป็นต้น

ระดับที่ ๕ การเสริมอำนาจประชาชน (empower) เป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับสูงสุด กล่าวคือ เป็นการให้โอกาสในการตัดสินใจในครั้งสุดท้ายเพื่อให้ผู้อยู่ในการพิจารณาของสาธารณชน โดยที่หน่วยงานภาครัฐจะต้องดำเนินการตามที่สาธารณะชนได้ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในระดับนี้ ให้ความสำคัญแก่บทบาทของประชาชนเป็นหลัก และรัฐมีหน้าที่เป็นเพียงผู้สนับสนุนหรือส่งเสริมเท่านั้น สำหรับรูปแบบในการมีส่วนร่วมในระดับนี้ได้แก่ การลงประชามติ หรือสภาเมือง

ดังนั้น หากจะสรุปหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนแล้ว สามารถที่จะจัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนได้โดยแบ่งออกได้เป็น ๕ ระดับ ดังภาพที่ ๓

ภาพที่ ๓ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒.๘.๕ ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ (นักศึกษากลุ่มที่ ๔ ปชก รุ่นที่ ๑๖, ๒๕๕๗: ๙-๑๐) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

(ก) **ทำให้คุณภาพในการตัดสินใจดีขึ้น** เนื่องจากได้มีการปรึกษาหารือกับภาคประชาชน กระบวนการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดความชัดเจน กระจำทั้งวัตถุประสงค์ที่จะกระทำหรือความต้องการของโครงการ นโยบาย อีกทั้งยังนำไปสู่การพิจารณาทางเลือกใหม่ ๆ ที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

(ข) **ทำให้ต้นทุนที่ใช้ลดลงและไม่ทำให้ล่าช้า** การดำเนินการโดยไม่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งต่อกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ซึ่งอาจส่งผลให้มีการคัดค้านหรือฟ้องร้องทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง และเสียเวลาในการดำเนินงาน และอาจจะส่งผลถึงความล้มเหลวในการดำเนินงานได้ในที่สุด

(ค) **ทำให้เกิดการสร้างฉันทามติ** การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างกลุ่มบุคคลที่มีความคิดแตกต่างกัน ลดข้อโต้แย้งต่าง ๆ และก่อให้เกิดความชอบธรรมในการดำเนินงานของรัฐ

(ง) **ทำให้การปฏิบัติงานง่ายขึ้น** เนื่องจากการร่วมกันตัดสินใจของประชาชนและภาครัฐทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ส่งผลให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

(จ) **เป็นการเลี่ยงการเผชิญหน้าอย่างรุนแรง** การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน เป็นการลดโอกาสที่จะเกิดการปะทะหรือลดโอกาสในความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ

(ฉ) **ก่อให้เกิดความไว้วางใจ** เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการที่โปร่งใส เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น อันจะนำมาซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม

(ช) **ทำให้ทราบถึงสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้ทัศนคติของประชาชน** การมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้รัฐหรือผู้รับผิดชอบโครงการทราบถึงความต้องการ ความประสงค์หรือมุมมองของประชาชน ทำให้คาดหมายสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้

(ซ) **ก่อให้เกิดการพัฒนาภาคประชาสังคม** ประโยชน์ประการหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ทำให้ประชาชนทราบถึงเรื่องราว เหตุผล วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการของรัฐในการดำเนินโครงการ ซึ่งรัฐอาจจะส่งเสริมโดยเป็นผู้ฝึกอบรมให้ความรู้หรือเพิ่มเติมทักษะต่าง ๆ แก่ประชาชน ก่อให้เกิดการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๙ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอิทธิพลทางสังคม

Friedkin and Johnsen (๑๙๙๙) ได้ให้ความหมายว่า อิทธิพลทางสังคม หมายถึง การกระทำสิ่งต่าง ๆ หรือการออกความคิดเห็นที่ส่งผลจากประชากรในสังคม ส่งผลให้มีการคล้อยตาม ทำตาม และมีผลต่อการเลือกตัดสินใจ

Venkatesh, et al. (๒๐๐๓) ได้ให้ความหมายว่า อิทธิพลทางสังคม หมายถึง สิ่งที่มีผลทำให้ผู้บริโภคนึกขังจากปัจจัยภายนอกให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติ เช่น สิ่งแวดล้อม ลักษณะเฉพาะบุคคล การกระทำจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคน เพื่อที่จะทำการเปลี่ยนแปลงความคิด ความรู้สึก หรือพฤติกรรม ของผู้อื่น

อิทธิพลทางสังคม หมายถึง การกระทำโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายบุคคล มีจุดประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลง ความคิด ความรู้สึก หรือพฤติกรรมของบุคคลอื่น โดยการแสดงอิทธิพลทางสังคมสามารถแบ่งได้ ดังนี้ (มหาวิทยาลัย ราชภัฏพิบูลสงคราม, ม.ป.ป.)

๑. การชักจูงใจ (Persuasion) เป็นการใช้วิธีการการสื่อสารเพื่อเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ รวมไปถึงพฤติกรรม ซึ่งผู้จูงใจจะต้องทำให้ข้อคิดหรือข้อโต้แย้งที่เสนอไปมีความน่าเชื่อถือที่สุด แต่มักจะซ่อนเร้นความไม่ถูกต้องบางอย่าง เอาไว้ด้วย และนักจิตวิทยาได้ศึกษาวิธีการชักจูงใจที่ได้ผลสำเร็จ มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๒ ประการ คือ คุณลักษณะ ของผู้ชักจูงใจและเนื้อหาของข้อเสนอ

๒. การคล้อยตาม (Conformity) เป็นสถานการณ์ที่บุคคลพยายามที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้เข้ากับมาตรฐานหรือความเชื่อซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป โดยปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการคล้อยตาม คือ แรงกดดันจากกลุ่ม และยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดการคล้อยตาม ได้แก่ กลุ่มอ้างอิง ขนาดของกลุ่ม การแลกเปลี่ยนทางสังคม รวมถึงวัฒนธรรม

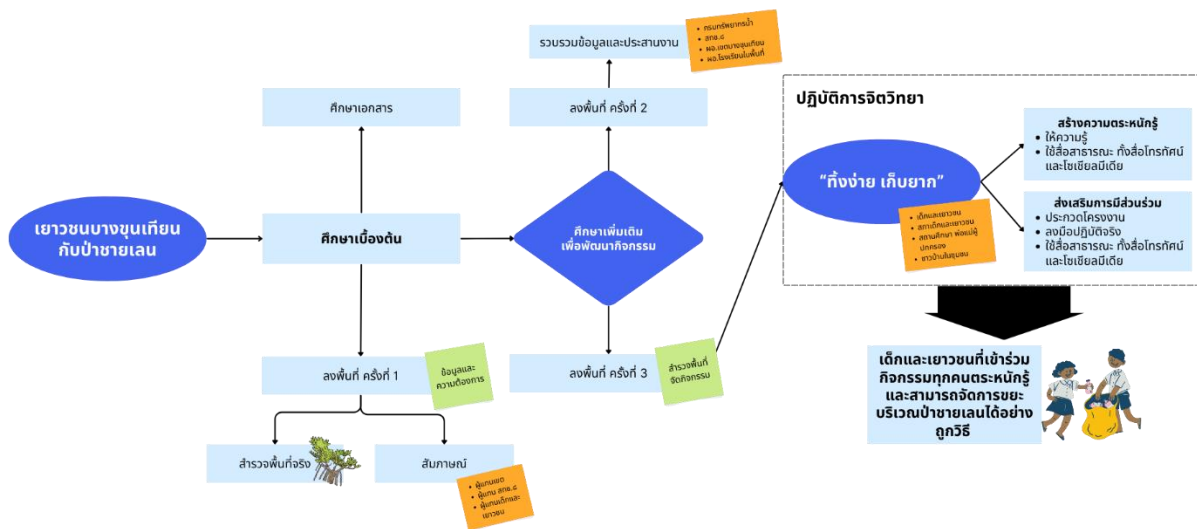
๓. การยอมทำตามคำขอ (Compliance) เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากการได้รับคำขอร้องจากผู้อื่นให้ กระทำ ทั้งที่ไม่อยากทำแต่ไม่สามารถปฏิเสธคำขอร้องนั้นได้

๔. การเชื่อฟัง (Obedience) เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการที่บุคคลยินยอมทำตามคำสั่งของผู้ที่มีอำนาจมากกว่าตนเอง เพื่อกระตุ้นหรือสร้างอิทธิพลทางสังคมให้บุคคลอื่นเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ หรือพฤติกรรมของบุคคลอื่น โดยสามารถแบ่งที่มาของอำนาจได้ ประกอบด้วย (๑) ความเชี่ยวชาญ (๒) การมีบารมี (๓) ตำแหน่ง (๔) การมีรางวัล และ (๕) การบังคับขู่เข็ญ

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิชาการเรื่อง เยาวชนบางขุนเทียนรักษ่าป่าชายเลน มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้กับเยาวชนในการรักษ่าป่าชายเลนบางขุนเทียน และเพื่อให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และฟื้นฟูป่าชายเลนบางขุนเทียนอย่างยั่งยืน โดยงานวิชาการนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและใช้เครื่องมือวิจัย คือ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นหลัก ทั้งนี้ การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล (Key Informant) จะเป็นแบบแบบเฉพาะเจาะจง เป็นผู้มีความรู้เหมาะสมกับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ที่สุด ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ผู้อำนวยการเขตบางขุนเทียน สมาชิกและเยาวชนบางขุนเทียน เด็กและเยาวชนในพื้นที่เป้าหมาย ผู้แทนสำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๘ (สมุทรสาคร) และอาจมีการใช้เทคนิคสโนว์บอลล์ (Snowball Sampling) ในการสุ่มผู้ให้ข้อมูลจากชุมชนในเขตบางขุนเทียน

ภาพที่ ๔ ขั้นตอนการดำเนินการ

๓.๑ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งข้อมูลทั้ง ๒ แบบ มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๓.๑.๑ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ การศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับป่าชายเลนของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะประเด็นการดูแลป่าชายเลนด้วยพลังของชุมชน โดยศึกษาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ความสำคัญของป่าชายเลน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของป่าชายเลน การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน สถานการณ์ป่าชายเลนบางขุนเทียน หลักการและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แนวคิดเกี่ยวกับการตระหนักรู้ แนวคิดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอิทธิพลทางสังคม ตลอดจนการค้นคว้าข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต

๓.๑.๒ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ ซึ่งการสัมภาษณ์แบบกึ่งมาตรฐานนี้จะทำให้ทราบถึงปัญหาของป่าชายเลนเขตบางขุนเทียน รวมถึงอุปสรรคของการดำเนินการรักษป่าชายเลนของคนในชุมชน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

๑) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ใช้แบบสัมภาษณ์จำนวน

๒ ชุด คือ

- ชุดสำหรับหน่วยงานราชการ/ผู้นำชุมชน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่
  - ก) ผู้บริหารของสำนักงานเขตบางขุนเทียน จำนวน ๕ คน
  - ข) ผู้แทนสำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๘ จำนวน ๕ คน
  - ค) ผู้อำนวยการและครูโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ จำนวน ๑๐ คน
- ชุดสำหรับเยาวชน ได้แก่ ผู้แทนสภาเด็กและเยาวชน อายุระหว่าง ๑๐ – ๑๓ ปี จำนวน

๕๐ คน

ตลอดจนการลงสำรวจพื้นที่เบื้องต้นเพื่อทำความรู้จักและคุ้นเคยกับเยาวชน และคนในชุมชน

โดยแบบสัมภาษณ์ทั้ง ๒ ชุด ประกอบด้วย ๔ ส่วน คือ ๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

๒) สภาพปัจจุบันและปัญหาของพื้นที่ ๓) ผลกระทบของปัญหา และ ๔) การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

ทั้งนี้ เครื่องมือวิจัยทั้งแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ได้มีการประเมินดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ของการศึกษา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ คน (ภาคผนวก ก) ซึ่งดัชนีความสอดคล้องมีเกณฑ์ในการพิจารณาให้คะแนน ดังนี้

- +๑ คือ ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับการศึกษา
- ๐ คือ ท่านไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับการศึกษา
- ๑ คือ ข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับการศึกษา

หลังจากนั้น นำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้สูตรของโรวินลลี และแฮมเบิลตัน มีสูตรการคำนวณ (Rovinelli and Hambleton, ๑๙๗๗: ๔๙-๖๐)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

โดยที่ IOC เป็นค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

$\sum R$ เป็นผลรวมของคะแนนจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

N เป็นจำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาระดับค่าดัชนีความสอดคล้องฯ ของข้อคำถามที่ได้จากการคำนวณจากสูตรที่จะมีค่าอยู่ระหว่าง ๐.๐๐ ถึง ๑.๐๐ มีรายละเอียดของเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

มีค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไป คัดเลือกข้อคำถามนั้นไว้ใช้ได้ แต่ถ้าได้ค่า IOC ต่ำกว่า ๐.๕ ควรพิจารณาแก้ไขปรับปรุง หรือตัดทิ้ง

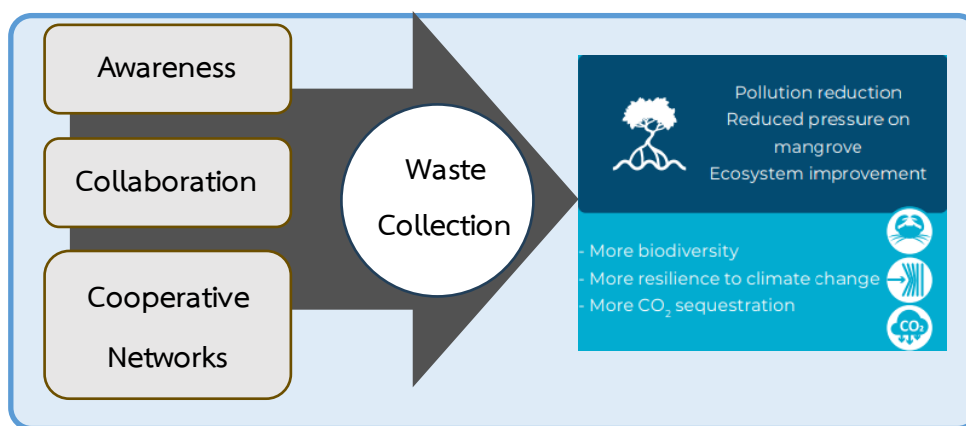
ผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ของการศึกษา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า แบบสัมภาษณ์ฯ ทั้งสำหรับเยาวชนและหน่วยงานราชการ/ผู้นำชุมชน มีค่า IOC สูงกว่า ๐.๕ ในทุกข้อคำถามและสามารถนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ได้ (ภาคผนวก ก)

๒) การเก็บข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation)

การเก็บข้อมูลในขั้นตอนนี้ ใช้การเก็บข้อมูลแบบปฐมภูมิจากกิจกรรม “**ทิ้งง่าย เก็บยาก**” ของเด็กและเยาวชนเขตบางขุนเทียน อายุระหว่าง ๑๐ – ๑๓ ปี จำนวน ๕๐ คน

๓.๑.๓ ข้อมูลจากการปฏิบัติการจิตวิทยา (Psychological Operations: PSYOP)

การปฏิบัติการจิตวิทยา (Psychological Operations: PSYOP) เป็นการสร้างความตระหนักรู้รักษ์บางขุนเทียนให้กับเยาวชน ผ่านการให้ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญและกิจกรรม “ทิ้งง่าย เก็บยาก” ให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมและตระหนักถึงผลของการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อและทำลายป่าชายเลน เพื่อให้เยาวชนรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้อง ตลอดจนเรียนรู้วิธีการจัดการที่เหมาะสมในการรักษ่าชายเลนเขตบางขุนเทียน ที่จะนำไปสู่การแสดงออกในเจตคติและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเยาวชนและบรรลุเป้าหมายของโครงการ

ภาพที่ ๕ แนวคิดของการปฏิบัติการจิตวิทยาในกิจกรรม “ทิ้งง่าย เก็บยาก”

แนวความคิดของการปฏิบัติการจิตวิทยาครั้งนี้ จะใช้ยุทธศาสตร์ KING ในการดำเนินการ ประกอบด้วย

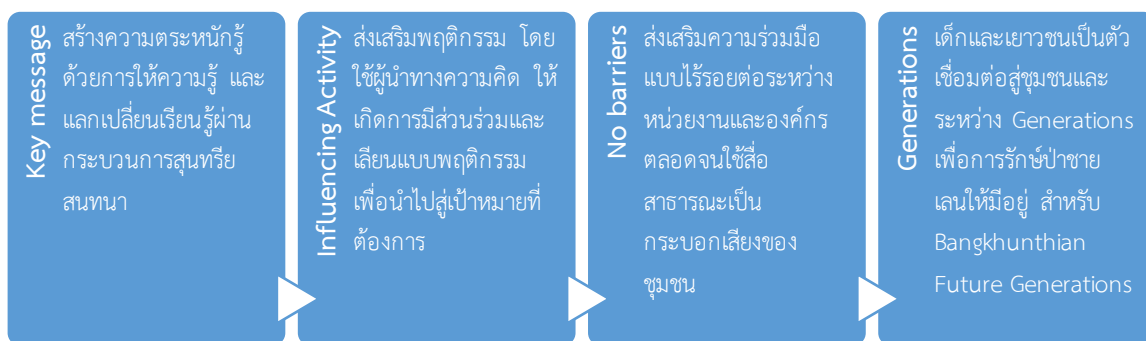
(K) Key Message เป็นการสร้างความตระหนักรู้ ด้วยการให้ความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

(I) Influencing Activity ส่งเสริมพฤติกรรมของเยาวชนผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

(N) No Barriers ส่งเสริมความร่วมมือแบบไร้รอยต่อระหว่างหน่วยงานและองค์กร ตลอดจนใช้สื่อสารสาธารณะเป็นกระบอกเสียงของชุมชน

(G) Generations เยาวชนเป็นตัวเชื่อมต่อกับชุมชนและระหว่าง Generations เพื่อการรักษ่าชายเลนให้คงอยู่สำหรับ Future Generations ของบางขุนเทียน

ภาพที่ ๖ ยุทธศาสตร์ KING

โดยมีเครื่องมือในการสื่อสารแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอน	วิธีการสื่อสาร
การสื่อสารกับผู้นำทางความคิด	<ul style="list-style-type: none"> - ชี้แจงความตั้งใจ วัตถุประสงค์เป้าหมาย - สัมภาษณ์ - แลกเปลี่ยนความคิด เพื่อนำไปสู่สิ่งที่ชุมชนต้องการจริง
การสร้างภาพตระหนักรู้	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของป่าชายเลน ผลกระทบของขยะต่อการรอดชีวิตของป่าชายเลน ผ่านวิทยากร สื่อประสมต่าง ๆ - ใช้สื่อสาธารณะ ทั้งสื่อโทรทัศน์ และ Social Media เพื่อเป็นกระบอกเสียง กระตุ้นความตระหนักรู้ในสังคม
การสร้างการมีส่วนร่วม	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้กิจกรรม “ทิ้งท้ายเก็บยาก” เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชน ให้ตระหนักรู้และกระตุ้นจิตสำนึกรักษ์บ้านเกิดให้กับเยาวชน - การประกวดแนวความคิดต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนของเยาวชน - ใช้สื่อสาธารณะ ทั้งสื่อโทรทัศน์ และ Social Media เพื่อเป็นกระบอกเสียง กระตุ้นการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

๓.๑.๔ วิธีการดำเนินการเก็บข้อมูลและการปฏิบัติการทางจิตวิทยา

๑) วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๗ ประชุมร่วมกับผู้แทนสำนักงานเขตบางขุนเทียน, ผู้แทนจากสำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๘ และผู้แทนจากสภาเด็กและเยาวชนเขตบางขุนเทียน เพื่อแจ้งถึงความเป็นมาของการทำงานวิชาการเรื่อง “เยาวชนบางขุนเทียนรักษ์ป่าชายเลน” และหารือเกี่ยวกับปัญหาของป่าชายเลนที่เกิดขึ้น ณ เขตบางขุนเทียน เพื่อหาแนวทางแก้ไข ซึ่งจากการประชุมร่วมกัน ผู้แทนจากสภาเด็กและเยาวชนเขตบางขุนเทียนได้เสนอว่าปัญหาที่ทำให้บริเวณชายฝั่งบางขุนเทียนเสื่อมโทรมลง คือ ปัญหาเรื่อง “ขยะ” ที่ทับถมและกัดเซาะชายฝั่งป่าชายเลน

๒) วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๗ คณะผู้ศึกษาลงพื้นที่เพื่อสำรวจสถานที่ในการจัดกิจกรรม “ทิ้งง่าย เก็บยาก” ณ โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ และบริเวณชุมชนใกล้เคียง พร้อมทั้งหารือเกี่ยวกับแนวทางในการจัดกิจกรรมและการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชน

๓) วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๗ จัดกิจกรรม “ทิ้งง่าย เก็บยาก” ณ โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ เพื่อสร้างการตระหนักรู้ในเรื่องปัญหาของการกัดเซาะป่าชายเลนที่เกิดจากการทิ้งขยะอย่างมกง่าย รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการลงพื้นที่เก็บขยะที่อยู่ในบริเวณป่าชายเลน

๓.๒ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ใช้แนวคิด ทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์ แบ่งเป็น

๓.๒.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ (Interpretation) ซึ่งได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ที่ได้จดบันทึกไว้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น โดยผู้ศึกษาได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า แล้วข้อมูลที่ไม่ต้องการจะถูกกำจัดออกไปได้ หลังจากนั้นทำการสรุปแบบอุปนัย (inductive) โดยการเขียนเป็นประโยคหรือข้อความตามกรอบแนวคิดทฤษฎีและวัตถุประสงค์ของการศึกษา แล้วนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้มาสร้างเป็นข้อสรุปในการสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา ป่าชายเลนบางขุนเทียนอย่างยั่งยืน

๓.๒.๒ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร (Document Research) โดยในการวิเคราะห์เอกสาร คณะผู้ศึกษาพิจารณาในบริบทหรือสภาพแวดล้อมของข้อมูลเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ประกอบด้วยการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ แล้วทำการสรุปความถูกต้องของข้อมูล

โดยในการศึกษาครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งการตีความและการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบการศึกษา เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาทั้ง ๒ ข้อ

๓.๓ การตรวจสอบข้อมูล

การศึกษานี้ ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบความสอดคล้องกันของข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และระหว่างข้อมูลที่ได้จากวิธีการรวบรวมที่แตกต่างกัน โดยทำพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูล เป็นการตรวจสอบทันที เพราะการตรวจสอบข้อมูลในทันที ทำให้ทราบว่าข้อมูลที่ได้มานั้นเป็นความจริงหรือไม่ มากน้อยเพียงใด จนแน่ใจว่าข้อมูลนั้นเป็นความจริงมากที่สุด แบ่งเป็น

๓.๓.๑ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ ถ้าข้อมูลต่างสถานที่จะเหมือนกันหรือไม่ และถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

๓.๓.๒ การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตหรือสัมภาษณ์

๓.๓.๓ การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม

๓.๔ การนำเสนอข้อมูล

คณะผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมและนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกลุ่มสภากาเด็กและเยาวชน และทำการแจกแจงเป็นผลการศึกษาในบทที่ ๔ พร้อมทั้งสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในบทที่ ๕ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการตีความ

๓.๕ แผนการดำเนินงาน

กิจกรรม	เดือน				
	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.
ทบทวนวรรณกรรม					
เสนอโครงร่างการศึกษา					
การศึกษาเบื้องต้น (Preliminary Research)					

กิจกรรม	เดือน				
	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.
ออกแบบและจัดทำเครื่องมือ					
เก็บข้อมูล					
วิเคราะห์และสรุปผล					
จัดทำรายงาน					

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

งานวิชาการ เรื่อง เยาวชนบางขุนเทียนรักษ์ป่าชายเลน เป็นการศึกษาเพื่อการสร้างความตระหนักรู้ให้กับเยาวชนในการรักษ์ป่าชายเลนบางขุนเทียน และเพื่อให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และฟื้นฟูป่าชายเลนบางขุนเทียนอย่างยั่งยืน โดยนำแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมากำหนดกรอบในการศึกษา ได้แก่ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ความสำคัญของป่าชายเลน และการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน สถานการณ์ของป่าชายเลนเขตบางขุนเทียน หลักการและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แนวคิดเกี่ยวกับการตระหนักรู้ แนวคิดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอิทธิพลทางสังคม สำหรับการเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน ๒ ชุด เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ๒ กลุ่ม คือ สภาเด็กและเยาวชน และผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ชุมชน และใช้การเก็บข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) ผ่านกิจกรรม “หิ้วถังเก็บขยะ” ซึ่งข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมสามารถนำมาใช้วิเคราะห์ ประกอบการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาประมวลผลได้เพื่อตอบวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้กับเยาวชนในการรักษ์ป่าชายเลนบางขุนเทียน และ ๒) เพื่อให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และฟื้นฟูป่าชายเลนบางขุนเทียนอย่างยั่งยืน ได้ดังนี้

๔.๑ ผลการศึกษา กรณีการสร้างความรู้ให้กับเยาวชนในการรักษ์ป่าชายเลนบางขุนเทียน

ในการศึกษาเรื่อง เยาวชนบางขุนเทียนรักษ์ป่าชายเลน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิ รวมถึงข้อมูลจากการปฏิบัติการทางจิตวิทยา โดยใช้ยุทธศาสตร์ KING ในการดำเนินการจัดกิจกรรม “หิ้วถังเก็บขยะ” ณ ชุมชนโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ เขตบางขุนเทียน ซึ่งยุทธศาสตร์ KING ประกอบด้วย

(K) Key Message เป็นการสร้างความตระหนักรู้ ด้วยการให้ความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

(I) Influencing Activity ส่งเสริมพฤติกรรมของเยาวชนผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

(N) No Barriers ส่งเสริมความร่วมมือแบบไร้รอยต่อระหว่างหน่วยงานและองค์กร ตลอดจนใช้สื่อสารสาธารณะเป็นกระบอกเสียงของชุมชน

(G) Generations เยาวชนเป็นตัวเชื่อมต่อสู่ชุมชนและระหว่าง Generations เพื่อการรักษ่าปายาเลนให้คงอยู่สำหรับ Future Generations ของบางขุนเทียน

ซึ่งในกระบวนการดำเนินกิจกรรม “ทึ่งง่าย เก๋ยาก” นี้ มีขั้นตอนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ได้วางไว้ กล่าวคือ

ขั้นตอนที่ ๑ (K) Key Message เป็นการสร้างความตระหนักรู้ ด้วยการให้ความรู้ ความเข้าใจถึงความสำคัญของป่าชายเลนเขตบางขุนเทียน ซึ่งการดำเนินการในขั้นตอนแรกนี้ใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง โดยได้รับเกียรติจากผู้อำนวยการสำนักงานเขตบางขุนเทียน ในการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ โดยขยะเหล่านี้มีแหล่งที่มาจากทั้งกิจกรรมบนบกและชายฝั่ง ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในบริเวณดังกล่าวเป็นอย่างมาก อีกทั้งการจัดการปัญหาขยะมีความซับซ้อนและมีผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก มีวิธีการจัดการที่หลากหลาย แต่กลับมองข้ามมาตรการเพื่อลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้น โดยในส่วนของ การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะนี้ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะ ตั้งแต่การแยกขยะและวิธีการจัดการที่ถูกต้องผ่านสื่อการบรรยายจากของจริง เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เห็น เข้าใจ และจำต้องได้จริง

ขั้นตอนที่ ๒ Influencing Activity การส่งเสริมพฤติกรรมของเยาวชนผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ กล่าวคือ เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อละลายพฤติกรรมให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมซึ่งก็คือเด็กและเยาวชน ก่อนที่จะมีการลงมือปฏิบัติในกิจกรรมต่อไป ซึ่งการดำเนินการในขั้นตอนละลายพฤติกรรมนี้ใช้เวลาประมาณ ๓๐ นาที โดยนำ Influencer และ Mascot มาเป็นตัวช่วยในการดึงความสนใจของเด็กและเยาวชนพร้อมกับให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางทะเลร่วมด้วย โดยเน้นเรื่องขยะที่ส่งผลกระทบต่อป่าชายเลน ผ่านการเล่นเกมส์ อาทิ การให้ยกตัวอย่างข้อสัตว์ที่อาศัยในป่าชายเลน การให้ยกตัวอย่างสิ่งที่กินได้ที่พบในป่าชายเลน การลองให้จำแนกว่าขยะที่เด็กเคยพบในป่าชายเลนเป็นขยะประเภทใด และใช้เครื่องดนตรีและเสียงเพลงเพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความสนุกสนาน

ขั้นตอนที่ ๓ (N) No Barriers ส่งเสริมความร่วมมือแบบไร้รอยต่อระหว่างหน่วยงานและองค์กร ตลอดจนใช้สื่อสาธารณะเป็นกระบอกเสียงของชุมชน กล่าวคือ ในการจัดกิจกรรม “ทิ้งง่าย เก็บยาก” เป็นการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความร่วมมือให้กับภาครัฐและชุมชนให้ตระหนักและให้ความสำคัญในเรื่องผลกระทบจากขยะที่มีต่อป่าชายเลนเพิ่มมากขึ้น มีการนำ Influencer มาเป็นสื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดความสนใจในเรื่องขยะ รวมถึงการที่ผู้แทนคณะผู้ศึกษาได้มีโอกาสออกรายการ “รักเมืองไทย” ช่อง TNN2 ซึ่งเป็นสื่อสาธารณะที่จะสามารถเป็นกระบอกเสียงให้กับชุมชน สามารถกระตุ้นให้ประชาชนและผู้สนใจตระหนักถึงผลกระทบของขยะ และพฤติกรรมของมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของป่าชายเลน

ขั้นตอนที่ ๔ (G) Generations เยาวชนเป็นตัวเชื่อมต่อกับชุมชนและระหว่าง Generations เพื่อการรักษাপ่าชายเลนให้คงอยู่สำหรับ Future Generations ของบางขุนเทียน ด้วยกลุ่มเป้าหมายของการจัดกิจกรรมครั้งนี้ คือเด็กและเยาวชน ที่จะสามารถเป็นผู้เชื่อมต่อและเป็นกระบอกเสียงเรื่องความสำคัญของขยะที่ส่งผลกระทบต่อป่าชายเลนบางขุนเทียน เด็กและเยาวชนสามารถที่จะสื่อสารและบอกต่อไปยังครอบครัวและชุมชนที่อาศัยอยู่ รวมถึงหากเด็กและเยาวชนพบเห็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่จะทำลายป่าชายเลน ก็สามารถที่จะเข้าไปบอกต่อถึงพฤติกรรมที่ไม่สมควรทำดังกล่าวได้ ทั้งนี้ เพื่อที่เด็กและเยาวชน รวมถึงคนในชุมชนจะสามารถรักษাপ่าชายเลนให้คงอยู่ต่อไป

นอกจากการเก็บข้อมูลจากการปฏิบัติการทางจิตวิทยาแล้ว คณะผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์จากการถาม - ตอบ กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม “ทิ้งง่าย เก็บยาก” ซึ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งเด็ก เยาวชน และผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐและชุมชน ให้ความสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นสังเกตจากการให้ความสนใจในการร่วมกิจกรรมการตอบคำถามไม่ว่าจะเป็นคำถามที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของป่าชายเลน คำถามที่เกี่ยวข้องผลกระทบทั่วไปของขยะ และคำถามที่เจาะจงลงไปถึงผลกระทบของขยะที่มีต่อพื้นที่ป่าชายเลน และคำตอบที่ได้รับจากกลุ่มเป้าหมายนั้นเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการรักษাপ่าชายเลนในรูปแบบหนึ่งที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถดำเนินการได้

๔.๒ ผลการศึกษา กรณีการสร้างการมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และฟื้นฟูป่าชายเลนบางขุนเทียนอย่างยั่งยืน

จากการดำเนินกิจกรรม “ทิ้งง่าย เก็บยาก” ที่ในขั้นตอนแรกเป็นการสร้างความตระหนักรู้ด้วยการให้ความรู้ ความเข้าใจถึงความสำคัญของป่าชายเลนเขตบางขุนเทียน และการจัดกิจกรรมเล่นเกมเพื่อเป็นการทดสอบความรู้ในเบื้องต้นว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้นเพียงใด หลังจากนั้น คณะผู้ศึกษาได้

จัดกิจกรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และฟื้นฟูป่าชายเลนบางขุนเทียนให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้ร่วมกันดำเนินการ โดยแบ่งกิจกรรม เป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑. การประกวดแข่งขันผลิตสิ่งของจากขยะและวัสดุเหลือใช้ โดยมีเด็กและเยาวชนบางขุนเทียน เข้าร่วมประกวด ๓๐๐ คน

ผลจากการจัดประกวดแข่งขันผลิตสิ่งของจากขยะและวัสดุเหลือใช้ ทำให้เห็นได้ว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ผลงานต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้จริง เช่น การนำกล่องนมมาประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้ อย่าง กระเป๋าสาน หมวก แจกันดอกไม้ประดิษฐ์ หรือการนำสากกินแบ่ง รัฐบาลที่ไม่ถูกรางวัลมาตกแต่งทำเป็นที่ใส่ดินสอ-ปากกา เป็นต้น

๒. การเข้าร่วมเก็บขยะบริเวณป่าชายเลน โดยผู้แทนของเด็กและเยาวชน จำนวน ๕๐ คน รวมถึง คณะผู้ศึกษา ได้ลงพื้นที่ร่วมกิจกรรมเก็บขยะ

ผลจากการจัดกิจกรรมเก็บขยะบริเวณป่าชายเลน พบว่า เด็กและเยาวชน รวมถึงคนในชุมชนมีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในการรักษาผืนป่าชายเลนให้กลับมามีสภาพที่ดีขึ้น ซึ่งจากการเก็บขยะบริเวณดังกล่าว พบว่า มีขยะประเภทขวดน้ำพลาสติกในปริมาณมาก ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากมลพิษทางทะเลและชายฝั่ง ที่กล่าวว่า ขยะประเภทขวดพลาสติกเครื่องดื่ม เป็นขยะที่พบมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๒๒ ซึ่งขยะประเภทขวดพลาสติกนี้ เป็นขยะที่ย่อยสลายได้ยากยิ่งถูกทิ้งอยู่ในน้ำเป็นเวลานาน ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว

๔.๓ การส่งต่อและการขยายผล

การดำเนินการกิจกรรม “ทิ้งง่าย เก็บยาก” ในครั้งนี้ ได้มีการประสานความร่วมมือของภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการดำเนินการเพื่อเป็นเครือข่ายชุมชนขนาดใหญ่ในการดูแลป่าชายเลนเขตบางขุนเทียนที่เป็นปอดของกรุงเทพต่อไปอย่างยั่งยืน เครือข่ายดังกล่าวมีทั้งแนวดิ่งและแนวระนาบ ทั้งหน่วยงานที่มีภารกิจโดยตรงอย่างสำนักงานเขตบางขุนเทียน สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๘ โรงเรียนและชุมชน ตลอดจนสภาเด็กและเยาวชนเขตบางขุนเทียน เพื่อให้การขับเคลื่อนสามารถจัดการและดำเนินการได้อย่างเหมาะสมและมีพลังในทุกระดับ

นอกจากนี้ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้กับเด็ก เยาวชนและประชาชนในวงกว้าง การใช้ช่องทางสื่อสารสาธารณะในการสื่อสารข้อมูลความสำคัญของป่าชายเลน ผลกระทบของขยะโดยเฉพาะขยะพลาสติกที่มีต่อต้นไม้ของป่าชายเลน และสัตว์น้ำในบริเวณป่าชายเลน และกิจกรรม “ทิ้งง่าย เก็บยาก” ของเด็กและเยาวชนชุมชน

โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ ผ่านรายการ “รักเมืองไทย” ช่อง TNN2 จะสามารถกระตุ้นให้ผู้สนใจและประชาชน
ทั่วไปได้ตระหนักถึงผลกระทบของพฤติกรรมและการกระทำในการทิ้งขยะต่อบริบทด้านสิ่งแวดล้อมได้อีกทางหนึ่ง

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

งานวิชาการ เรื่อง เยาวชนบางขุนเทียนรักษ์ป่าชายเลน เป็นการศึกษาเพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้กับเยาวชนในการรักษ์ป่าชายเลนบางขุนเทียน และเพื่อให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และฟื้นฟูป่าชายเลนบางขุนเทียนอย่างยั่งยืน ซึ่งจากผลการศึกษาสามารถสรุปผลการศึกษาและมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ บทสรุป

๕.๑.๑ วัตถุประสงค์ ๑) เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้กับเยาวชนในการรักษ์ป่าชายเลนบางขุนเทียน

การสร้างความตระหนักรู้ให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชนโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ เขตบางขุนเทียนนั้น เด็กและเยาวชนมีความผูกพันกับพื้นที่เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เนื่องจากเป็นทั้งบ้านและโรงเรียน มีความเข้าใจในประโยชน์ของป่าชายเลนพอสมควร สังเกตได้จากการตอบคำถามที่เด็กและเยาวชนสามารถตอบคำถามได้ถูกต้องทั้งหมด ในเรื่องการแยกประเภทและจัดการขยะ เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จาก “ของจริง” ที่ทางสำนักงานเขตบางขุนเทียนได้เตรียมการมาจัดแสดงและให้ความรู้ สามารถกระตุ้นความอยากรู้ของเด็กและเยาวชนได้ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจ และสามารถจำแนกประเภทพร้อมวิธีจัดการขยะนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง ก่อนจะลงมือปฏิบัติจริงในพื้นที่ป่าชายเลน อย่างไรก็ตาม ผลกระทบของขยะต่อป่าชายเลนเป็นเรื่องใหม่ที่เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ว่า ขยะที่พบในป่าชายเลนมีแหล่งที่มาจากแหล่งชุมชน คือ บ้านเรือนของเด็กและเยาวชนเอง และแหล่งชุมชนอื่นที่ลอยตามน้ำมาเป็นขยะทะเล เนื่องด้วยพื้นที่ป่าชายเลนเป็นทะเลเปิด จึงมีขยะจากทั่วโลกสามารถมาทำลายป่าชายเลนในบ้านของเด็กและเยาวชนได้ อีกทั้ง เมื่อขยะเหล่านี้มาติดที่ไม้โกงกางในป่าชายเลน หากเป็นขยะชิ้นใหญ่ สามารถเก็บออกหรือจัดการได้ง่าย แต่ก็ทำลายความสมบูรณ์ของป่าและรากไม้อย่างรุนแรง และหากเป็นขยะมูลฝอยชิ้นเล็ก แม้กระทั่งหนังยาง ๑ เส้น การจะเข้าไปเก็บออกและนำไปจัดการอย่างถูกวิธีนั้น เป็นเรื่องที่ยากยิ่งและเป็นอันตรายทั้งต่อไม้โกงกางของป่าชายเลนและต่อผู้ที่เข้าไปเก็บขยะดังกล่าวด้วย ซึ่งองค์ความรู้

ดังกล่าว ทำให้เด็กและเยาวชนตระหนักถึงผลกระทบของขยะมากขึ้น และระมัดระวังในการเก็บขยะในพื้นที่ป่าชายเลนมากขึ้นด้วยเช่นกัน

ตลอดระยะเวลาของการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้กับเด็กและเยาวชน จะมีการเล่นเกมตอบคำถาม และเสริมแรงตลอดเวลา ทั้งในการให้คำชมหรือให้ของรางวัลที่เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็กและเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนมีความสนใจและพยายามทำกิจกรรมร่วมกัน

๕.๑.๒ วัตถุประสงค์ ๒) เพื่อให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และฟื้นฟูป่าชายเลนบางขุนเทียนอย่างยั่งยืน

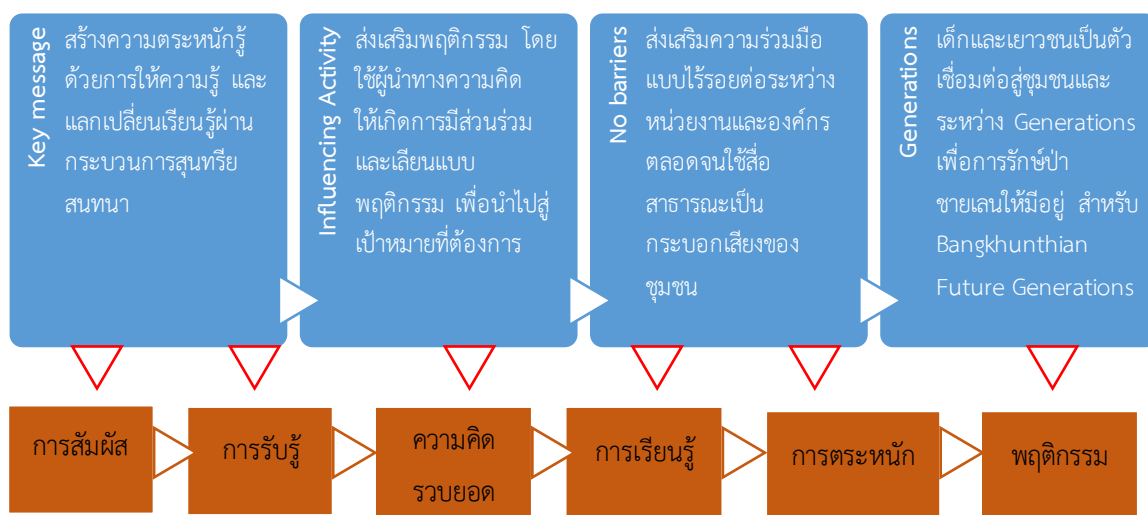
กิจกรรม “หิ้วง่าย เก็บยาก” ถูกออกแบบขึ้นเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นทุนเดิม ด้วยผลจากการลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นนั้น ขยะกับป่าชายเลนเป็นประเด็นที่สภาเด็กและเยาวชนเสนอขึ้นด้วยความตระหนักถึงผลกระทบของขยะต่อป่าชายเลนและความต้องการที่จะส่งต่อความตระหนักนี้ไปสู่เพื่อนเยาวชนและชุมชน อย่างไรก็ตาม การเลือกพื้นที่ที่ชุมชนโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์เป็นการกำหนดขอบเขตทั้งในบริบทของพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้สามารถควบคุมพื้นที่ ความปลอดภัยของพื้นที่ และกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบที่แท้จริง โดยป่าชายเลนของชุมชนโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์มีประตุน้ำที่สามารถควบคุมปริมาณน้ำที่จะเข้ามาในพื้นที่ได้ จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อความปลอดภัยของเด็กและเยาวชนในการเข้าร่วมกิจกรรม และเด็กและเยาวชนในชุมชนนี้เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่ได้รับผลกระทบและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังสำนึกรักบ้านเกิดให้เกิดขึ้น เพื่อดูแลป่าชายเลนของชุมชนต่อไป ซึ่งเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม เป็นส่วนหนึ่งของสภาเด็กและเยาวชนด้วย จึงสามารถเป็นกระบอกเสียงต่อไป และสามารถพัฒนาโครงการเพื่อรักษাপ่าชายเลนของชุมชนได้ต่อไปด้วย

การให้เยาวชนมีส่วนร่วมด้วยการลงมือปฏิบัติจริงในการดูแล รักษา และฟื้นฟูป่าชายเลนของชุมชน จะเกิดความตระหนักรู้และรักษাপ่าชายเลนขึ้นเองโดยธรรมชาติ และเมื่อเห็นประโยชน์ของป่าชายเลนมากขึ้น จะทำให้การดูแล รักษาและฟื้นฟูเป็นไปอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกิจกรรม “หิ้วง่าย เก็บยาก” ครั้งนี้ เด็กและเยาวชนได้เห็นการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน การสร้างผลกระทบและขยายผลผ่านสื่อสาธารณะ รายการ “รักเมืองไทย” ที่จะนำเรื่องราวของพวกเขาไปถ่ายทอดสู่คนอื่น ๆ ในวงกว้าง เพื่อช่วยกันดูแลไม่ให้ขยะที่บ้านตนมาทำร้ายป่าชายเลนของชุมชนบางขุนเทียน ตลอดจนการทำโครงการของกลุ่มวิชาการ ๔ ของหลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ ๑๒๔ จะเป็นแบบอย่างให้กับเด็กและเยาวชนในการสร้างเสริมวิธีการทำงานด้วยการผสมผสานพลังของภาคีเครือข่ายในการดูแล รักษาป่าชายเลน

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๒.๑ การสร้างความตระหนักรู้ให้กับเยาวชนในการรักษ่าป่าชายเลนบางขุนเทียน

จากการเก็บข้อมูลจากการปฏิบัติการทางจิตวิทยาประกอบกับการเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์ เป็นไปตามขั้นตอนและกระบวนการเกิดการตระหนักตามที่ Good ได้กล่าวไว้ว่า การเกิดการตระหนักเป็นผลมาจากกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าหรือรับสัมผัสสิ่งเร้าแล้วจะเกิดความรู้ เมื่อรับรู้ขั้นต่อไปก็จะเข้าใจสิ่งนั้น คือ เกิดความคิดรวบยอดและนำไปสู่การเรียนรู้ คือ มีความรู้ในสิ่งนั้นและนำไปสู่การเกิดการตระหนักในที่สุด ซึ่งความรู้และการตระหนักก็จะนำไปสู่การกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมของบุคคลต่อสิ่งเร้านั้น ตามภาพที่ ๔

ภาพที่ ๗ ความสอดคล้องของยุทธศาสตร์ KING กับขั้นตอนและกระบวนการเกิดการตระหนัก

๕.๒.๒ การสร้างการมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และฟื้นฟูป่าชายเลนบางขุนเทียนอย่างยั่งยืน

จากการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม พบว่า เด็กและเยาวชนเกิดความตระหนักรู้และเข้าใจถึงประโยชน์ของป่าชายเลน และผลกระทบของขยะต่อป่าชายเลนในบ้านของตน แสดงออกได้ถึงความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมและแข่งขันตามกติกาที่กำหนด มีความเข้าใจต่อการจัดการขยะที่เก็บได้จากป่าชายเลน สามารถแยกประเภทขยะและรู้ถึงวิธีการจัดการขยะที่ถูกต้อง อีกทั้ง สามารถรู้จักการยกระดับและเพิ่มมูลค่าให้กับขยะมูลฝอยต่าง ๆ โดยการผลิตสิ่งของหรือผลิตภัณฑ์จากขยะและวัสดุเหลือใช้ให้เป็นรายได้ เช่น การสานกระเป๋าจากกล่อนม การนำสลากกินแบ่งที่ไม่ถูกรางวัลมาตกแต่งเพื่อทำเป็นที่ใส่ดินสอ-ปากกา เป็นต้น

ซึ่งผลการศึกษานี้เป็นไปตามปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่องค์การอนามัยโลกได้เสนอไว้ว่า ปัจจัยในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ปัจจัยของสิ่งจูงใจจากสภาพความเป็นจริง ชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่น ๆ นั้น มีเหตุผลอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. การมองเห็นว่าตนจะได้ประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

๒. การได้รับคำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

ซึ่งกิจกรรม “ทิ้ง่าย เก็บยาก” มีสิ่งจูงใจที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนบริเวณป่าชายเลน คือ การร่วมกันพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลนให้กลับมามีสภาพที่สวยงามด้วยการเก็บขยะในบริเวณดังกล่าว ตลอดจนการร่วมกันป้องกันไม่ให้เกิดขยะในบริเวณนั้น ๆ เพิ่มขึ้นอีก โดยเฉพาะขยะที่มาจากพฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อให้พื้นที่ป่าชายเลนกลับมามีความอุดมสมบูรณ์และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ต่อไป ทั้งนี้ กลุ่มเด็กและเยาวชนจะเป็นสื่อกลางในการชักชวนให้ครอบครัวและคนในชุมชนร่วมกันดำเนินการพัฒนา รักรักษ์ และหวงแหนป่าชายเลนได้ต่อไป

นอกจากนี้ การสร้างการมีส่วนร่วมด้วยกิจกรรม “ทิ้ง่าย เก็บยาก” ยังมีความสอดคล้องกับระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน ๕ ระดับ คือ

ระดับ ๑ การให้ข้อมูลข่าวสาร (inform) ด้วยวิธีการบรรยายให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของป่าชายเลน ความสำคัญของป่าชายเลน ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะที่เป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งป่าชายเลนบางขุนเทียน เป็นต้น

ระดับ ๒ การรับฟังความคิดเห็น (consult) โดยการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการกับขยะที่เก็บมาได้ เป็นการแลกเปลี่ยนทัศนคติระหว่างเด็กและเยาวชนกับผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่เข้าร่วมกิจกรรม

ระดับ ๓ การเข้ามามีบทบาท (involve) เมื่อได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างเด็กและเยาวชนกับหน่วยงานภาครัฐแล้ว จะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการเกี่ยวกับขยะบริเวณป่าชายเลน โดยอาจมีตัวแทนจากเด็กและเยาวชน ซึ่งก็คือ สภาเด็กและเยาวชน เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความเห็นเกี่ยวกับนโยบายในการดำเนินงานของภาครัฐได้

ระดับ ๔ การสร้างความร่วมมือ (collaborate) กล่าวคือ มีการสร้างความร่วมมือของเด็กและเยาวชน และชุมชนในระดับสูง ในการร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในบริเวณป่าชายเลน

ระดับ ๕ การเสริมอำนาจประชาชน (empower) เป็นการให้เด็กและเยาวชน รวมถึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับสูงสุด ซึ่งในการดำเนินกิจกรรม “ทิ้งง่าย เก็บยาก” อาจจะยังไม่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมถึงระดับที่ ๕ นี้ได้ เนื่องจากว่าเป็นระดับที่ให้ประชาชนหรือชุมชนตัดสินใจครั้งสุดท้ายก่อนเริ่มกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ต้องลงประชามติ

สุดท้ายแล้ว ในการดำเนินกิจกรรม “ทิ้งง่าย เก็บยาก” ได้นำ Influencer มาเป็นผู้ชักจูงใจให้กลุ่มเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอิทธิพลทางสังคมที่หมายถึง การกระทำโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายบุคคล มีจุดประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงความคิด ความรู้สึก หรือพฤติกรรมของบุคคลอื่น โดยการการแสดงอิทธิพลทางสังคมสามารถแบ่งได้ ดังนี้ ๑. การชักจูงใจ (Persuasion) ๒. การคล้อยตาม (Conformity) ๓. การยอมทำตามคำขอ (Compliance) และ ๔. การเชื่อฟัง (Obedience) ซึ่งจากการสังเกตการณ์ในกิจกรรมดังกล่าว พบว่า Influencer สามารถชักจูงใจให้กลุ่มเด็กและเยาวชน รวมถึงชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจและคล้อยตามในสิ่งที่ให้ข้อมูลไป เห็นได้จากการตอบคำถามที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาของป่าชายเลน รวมถึงการให้กลุ่มเป้าหมายดำเนินการตามที่ Influencer ร้องขอ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายสามารถทำตามได้เป็นอย่างดี

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วมของเยาวชน ของการศึกษา เรื่อง “เยาวชนบางขุนเทียนรักษ์ป่าชายเลน” ผ่านกิจกรรม “ทิ้งง่าย เก็บยาก” เป็นดังการจุดประกายให้เยาวชนในพื้นที่เขตบางขุนเทียน ซึ่งเป็นพื้นที่เดียวของกรุงเทพมหานครที่มีป่าชายเลนตั้งอยู่ ตระหนักถึงปัญหาของขยะทะเลที่มีผลต่อป่าชายเลน อันเป็นทั้งบ้านและแหล่งรายได้ของชุมชนในพื้นที่ พร้อมทั้งรู้ถึงการกำจัดขยะ สามารถดูแลรักษาป่าชายเลนในพื้นที่เขตบางขุนเทียนได้อย่างถูกวิธี ทั้งนี้ เพื่อให้การรักษাপ่าชายเลนเขตบางขุนเทียนเป็นกระบวนการที่สามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน คณะผู้เข้ารับการอบรมมีข้อเสนอแนะจากการศึกษา ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรมีการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของป่าชายเลนและผลกระทบของพฤติกรรมและการกระทำในการทิ้งขยะมูลฝอยที่อาจกลายเป็นขยะทะเลอันส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของป่า

ชายเลน ผ่านช่องทางของสื่อสาธารณะต่าง ๆ ทั้งออนไลน์และออฟไลน์อย่างต่อเนื่อง โดยใช้หลักของการปฏิบัติการทางจิตวิทยา (PSYOP) ในการดำเนินการ เพื่อให้การสื่อสารตรงกลุ่มเป้าหมาย ถูกจังหวะเวลา และมีความถี่ที่เหมาะสม และสามารถวัดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ต้องการได้

๒) กรุงเทพมหานคร เขตบางขุนเทียน ควรมีการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ นโยบายและโครงการสำคัญที่เกี่ยวข้อง อาทิ โครงการ BKK Zero Waste กรุงเทพฯ ไม่แถม และโครงการ BMA Net Zero กับภาคีเครือข่ายชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความตระหนักและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อประเด็นการจัดการขยะและการดูแลรักษาและฟื้นฟูป่าชายเลนที่เป็นหัวใจสำคัญของการแก้ไขปัญหาก๊าซเรือนกระจกและบรรเทาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่รุนแรงได้ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) กองการศึกษาของสำนักงานเขตทั้ง ๕๐ แห่งของกรุงเทพมหานคร ควรบรรจุกิจกรรม “ทิ้งง่าย เก็บยาก” ที่ใช้ยุทธศาสตร์ KING เป็นกิจกรรมที่บูรณาการรายวิชาต่าง ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และลูกเสือ/จิตอาสา เป็นต้น

๒) สำนักงานเขตบางขุนเทียนควรมีการจัดกิจกรรมหรือการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะและสร้างการมีส่วนร่วมในการดูแลป่าชายเลนให้กับเยาวชนอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ

๓) สำนักงานเขตบางขุนเทียนควรนำแนวคิดของกิจกรรม “ทิ้งง่าย เก็บยาก” และยุทธศาสตร์ KING ไปขยายผลสู่ชุมชน ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวให้ตระหนักถึงผลของพฤติกรรม “ทิ้งง่าย” ที่ส่งผลต่อป่าชายเลน

๔) สำนักงานเขตบางขุนเทียนควรส่งเสริมผลิตภัณฑ์จากป่าชายเลนและต้นโกงกาง ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดรายได้ให้กับชุมชน

ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของกิจกรรมที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จำเป็นที่จะต้องเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมตั้งแต่การเริ่มต้นศึกษาสภาพของปัญหาและการสำรวจความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายของกิจกรรมมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ (Sense of Ownership) อันจะนำไปสู่การเต็มใจและตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

๑) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ระยะเวลาและความต่อเนื่อง การติดตามการดำเนินงานของเด็กและเยาวชนต่อจากการจัดประเพณีของโครงการเยาวชนบางขุนเทียนรักษ์ป่า

ขายเลน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรศึกษาถึง ความสำเร็จของการดำเนินงานของเด็กและเยาวชนเพื่อสามารถ ถอดบทเรียนความสำเร็จและนำไปสู่การขยายผลต่อไปได้ หรือหากการดำเนินงานของเด็กและเยาวชนมีข้อจำกัด หรืออุปสรรค บทเรียนของการดำเนินงานจะสามารถหาทางแก้ไขได้ตรงจุดและทันที่ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง และยั่งยืนต่อไป

๒) การสร้างความเป็นผู้นำให้เกิดขึ้นในเด็กและเยาวชน ตลอดจนชุมชน จำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องสามารถสร้างผู้นำที่ส่งต่อได้รุ่นสู่รุ่น เป็น Collective Leadership ซึ่งจากยุทธศาสตร์ KING ในกิจกรรม “ทิ้งง่าย เก็บยาก” จะเห็นได้ว่า Generations มีความสำคัญที่จะส่งต่อเรื่องราวและการดำเนินกิจกรรมให้เกิด ความต่อเนื่องและยั่งยืน โดยไม่ยึดติดอยู่เพียงผู้นำคนใดคนหนึ่งเท่านั้น การศึกษาถึงการสร้าง Collective Leadership จึงมีความสำคัญอย่างมากต่อความยั่งยืน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม. ความสำคัญของชายฝั่ง. เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๗. จาก <http://www.md.go.th/interest/coast.php>

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๒๕๖๑). คู่มือความรู้ “การกัดเซาะชายฝั่ง”. กรุงเทพมหานคร

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๒๕๖๖). รายงานสถานการณ์ด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และการกัดเซาะชายฝั่งของประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๕. กรุงเทพมหานคร

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. พื้นที่ป่าชายเลนในประเทศไทย ๒๕๔๓-๒๕๕๒. เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๗. จาก <http://www.dmcr.go.th>

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิจัยและความร่วมมือระหว่างประเทศ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, (๒๕๕๖). โครงการศึกษาผลกระทบภัยแล้ง ความพร้อมและการมีส่วนร่วมของชุมชน. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยแล้งในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง (จังหวัดกำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ และอุทัยธานี).

เขตบางขุนเทียน. เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๗. จาก <http://www.bangkok.go.th>

คลังความรู้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง [ออนไลน์]. เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗. จาก https://km.dmcr.go.th/c_11/d_661

จักรกฤษณ์ จันทรแจ่ม. (๒๕๕๘). กระบวนการฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบบ้านเป็ดในตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร

จิตรารณณ์ พักโสภา. (ม.ป.ป.). คุณภาพระบบนิเวศทะเลไทยอาจวิกฤติ หาก “ปัญหาขยะพลาสติกในทะเล” ยังไม่ถูกจัดการอย่างยั่งยืน. SDG Updates. เว็บไซต์. <https://www.sdgmove.com/2023/07/26/plastic-pollution-sea-thailand/>. เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๗.

ฐานข้อมูลความรู้ทางทะเล [ออนไลน์]. เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๖๗. จาก

https://www.mkh.in.th/index.php?option=com_content&view=article&id=62&Itemid=68&lang=th

ถวิลวดี บุรีกุล และวิศิษฎ์ ชัชวาลทิพากร, (๒๕๕๒). การให้บริการสาธารณะ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน.

พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ.พี. กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.

นักศึกษากลุ่มที่ ๔ ปชก รุ่นที่ ๑๖, (๒๕๕๗). การศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อการบริหารจัดการเกษตรเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา: พื้นที่คังบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ. สถาบันพระปกเกล้า.

ประยูร อัครบวร, (๒๕๕๒). การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม Participatory Governance. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ก.พลพิมพ์ (๑๙๙๖) จำกัด.

มติชนออนไลน์. (๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖). วราวุธจับมือชี้ขาดเดินหน้าแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งช่วยเหลือ

ประชาชน บางขุนเทียน กรุงเทพฯ. [Website]. Retrieved from

https://www.matichon.co.th/publicize/news_๓๘๗๘๖๗๔ accessed on ๑๗ เมษายน ๒๕๖๗.

มินา จินะโกษฐ์, (๒๕๕๖). ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมพัฒนา อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง. การศึกษา

ค้นคว้าอิสระ หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ยุพาพร รูปงาม. (๒๕๔๕). การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณ ในการปฏิรูป ระบบราชการ. ภาคนิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วุฒิพงศ์ กิตติธเนศวร. (๒๕๖๓). แนวทางการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลของประเทศไทย (Measures

for Solving Thailand Coastal Erosion Problems. บทความวิจัย. รัฐบาลทักษิณ. ปีที่ ๖๒. ฉบับที่ ๓

กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๓

ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา. (๒๕๖๕). รู้จัก รู้รักษ์ป่าชายเลน.

ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี. (๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๐๑๙). เว็บไซต์.

<https://www.facebook.com/100064584644270/posts/2079884942093325/>. เข้าถึงข้อมูล

วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๗.

ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี.(๒๕๖๒). กิจกรรมเก็บขยะทางน้ำ,เผยแพร่ใน

สำนักยุทธศาสตร์และการประเมินผลกรุงเทพมหานคร. เขตบางขุนเทียน. เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๗.
จาก <http://www.bangkok.go.th>

สุรีย์ สดภูมินทร์. (๒๕๖๓). รายงานการศึกษาส่วนบุคคล เรื่อง แนวทางการจัดการขยะพลาสติกทะเลของไทย : การประยุกต์จากระดับนานาชาติสู่ระดับประเทศ. หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่น ๑๒ ปี ๒๕๖๓ สถาบัน
การต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ

อัปสรสุดา ศิริพงศ์. (๒๕๔๕). การกักเซาะชายฝั่งบางแห่งในประเทศไทย. ภาควิชาวิทยาศาสตร์ทางทะเล คณะ
วิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาต่างประเทศ

Alongi, D. M. (2008). Mangrove forests: Resilience, protection from natural disasters, and potential for rehabilitation. Environmental Science & Policy, 11(4), 340-348.

Ayyam, V., Palanivel, S., Chandrakasan, S. (2019). Mangroves and Sustainable Development of the Coastal Region. In: Coastal Ecosystems of the Tropics - Adaptive Management. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-13-8926-9_23.

Baez, S. (2022). 6 Reasons for Restoring and Protecting Mangroves. Coastal Forests Support Wildlife, Protect People, and Help Fight Climate Change. Pew Charitable Trusts. [Website] Retrieved from <https://www.pewtrusts.org/en/research-and-analysis/articles/2022/07/26/6-reasons-for-restoring-and-protecting-mangroves> Accessed on 25 July 2024.

Conversation International. (n.d.). Mangroves: Protecting and Restoring Quite Possibly the Most Important Ecosystem on Earth. [Website]. Retrieved from <https://www.conservancy.org/priorities/mangroves>. Accessed on 25 July 2024.

Ekaningrum, D, et al. (2023). Effectiveness of community-based mangrove management for coastal protection: A case study from Central Java, Indonesia. Ocean & Coastal Management. Vol 238. <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2023.106498>.

Global Mangrove Alliance. (2023). Mangrove Law and Policy. National Law and Policy to Achieve Global Mangrove Goals.

Gornitz, V. M. (1990). Vulnerability of the US coastline to sea level rise. Coastal Engineering, 13(4), 321-337.

Jambeck, J. R., Geyer, R., Wilcox, C., Siegler, T. R., Perryman, M., Andrady, A., ... & Law, K. L. (2015). Plastic waste inputs from land into the ocean. Science, 347(6223), 768-771.

Kalyan, D., et al. (2023). Mangroves in the “Plasticene”: High exposure of coastal mangroves to anthropogenic litter pollution along the Central-West coast of India. Science of The Total Environment. Volume 858, Part 3, 2023.
<https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2022.160071>.

Mazda, Y., Furukawa, K., Yokoyama, S., & Nakamura, T. (1995). Mangroves as a source of suspended sediments in Laguna de Bay, Philippines. Estuarine, Coastal and Shelf Science, 41(2), 143-151.

Meijer, L.J., Van Emmerik, T., Van Der Ent, R., Schmidt, C. and Lebreton, L., 2021. More than 1000 rivers account for 80% of global riverine plastic emissions into the ocean. Science Advances, 7(18), p.eaaz5803.

Richmond, M. (2020). Guidelines on Mangrove Ecosystem Restoration for the Western Indian Ocean Region. Western Indian Ocean Ecosystem Guidelines and Toolkits. Nairobi Convention. United Nation Environment Programme.

Slobodian, L. and Badoz, L., eds. (2019). Tangled Roots and Changing Tides: Mangrove Governance for Conservation and Sustainable Use. WWF Germany. Berlin, Germany and IUCN, Gland, Switzerland.

Stephanie, S. R., et al. (2018). Conservation and Restoration of Mangroves: Global Status, Perspectives, and Prognosis. Ocean & Coastal Management. Vol 154. pp 72-82.
<https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2018.01.009>.

UNEP (2007). Seagrass and mangroves: Ecosystem services for coastal protection. United Nations Environment Programme.

UNEP. (2017). Mangroves in the Spotlight. [Website]. Retrieved from <https://www.unep.org/news-and-stories/story/mangroves-spotlight>. Accessed on 23 July 2024.

University of Queensland. (2015, October 14). Rising seas will drown mangrove forests. *ScienceDaily*. Retrieved July 25, 2024 from www.sciencedaily.com/releases/2015/10/151014142146.htm

van Bijsterveldt. et al. (2021). Does plastic waste kill mangroves? A field experiment to assess the impact of macro plastics on mangrove growth, stress response and survival. *Science of The Total Environment*. Volume 756, 2021. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.143826>.

World Bank Group. (2021). Mangrove Conservation and Restoration: Protecting Indonesia's "Climate Guardians". [Website]. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2021/07/26/mangrove-conservation-and-restoration-protecting-indonesia-climate-guardians> Accessed on 24 July 2024.

World Economic Forum. (2019). 5 Reasons to Protect Mangrove Forests for the Future. *Nature and Biodiversity*. [Website]. Retrieved from <https://www.weforum.org/agenda/2019/02/5-reasons-to-protect-mangrove-forests-for-the-future/>. Accessed on 25 July 2024.

WWF. (2022). Protecting Mangroves Around the Globe. [Website]. Retrieved from <https://www.worldwildlife.org/magazine/issues/winter-2022/articles/protecting-mangroves-around-the-globe> Accessed on 24 July 2024.

[เว็บไซต์]. <https://www.bluecarbonsociety.org/> เข้าถึง วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๗

[เว็บไซต์]<https://scioplanet.org/content/10344> เข้าถึงวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๗

Blue Carbon Society. (ม.ป.ป.). ป่าไม้ตามแนวชายฝั่ง.

<https://m.facebook.com/236447529770418/posts/2079884942093325>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์
ของการศึกษา (Index of Item-Objective Congruence: IOC)
จากผู้เชี่ยวชาญ

ตารางที่ ๑ ผลของการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ฯ สำหรับเยาวชน

ที่	ข้อคำถาม	ผลการพิจารณา			IOC
		ผชช ๑	ผชช ๒	ผชช ๓	
ส่วนที่ ๑	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์				
ส่วนที่ ๒	สภาพปัจจุบันและปัญหาของพื้นที่ชายฝั่งเขตบางขุนเทียน				
๒.๑	สถานการณ์การกัดเซาะชายฝั่งในพื้นที่ที่ท่านอยู่เป็นอย่างไร	๑	๑	๑	๑
๒.๒	ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง เริ่มตั้งแต่เมื่อไหร่ หรือเป็นปัญหามาเป็นระยะเวลาเท่าใด	๑	๑	๑	๑
๒.๓	สาเหตุของการกัดเซาะชายฝั่ง	๑	๑	๑	๑
๒.๔	ท่านได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การกัดเซาะชายฝั่งหรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑
ส่วนที่ ๓	ผลกระทบของปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง				
๓.๑	ผลกระทบด้านระบบนิเวศ				
	๓.๑.๑ ท่านคิดว่า ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งส่งผลกระทบทำให้เกิดการสูญเสียที่ดินริมชายฝั่งที่เป็นบ้านที่ท่านอาศัยอยู่หรือไม่	๑	๐	๑	๐.๖๗
	๓.๑.๒ ท่านคิดว่า ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ส่งผลกระทบต่อป่าชายเลนในชุมชนของท่านหรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑
	๓.๑.๓ ท่านคิดว่า ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ส่งผลกระทบต่อปริมาณสัตว์น้ำและสิ่งแวดลอมอื่น ๆ หรือไม่	๑	๑	๑	๑
๓.๒	ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ				
	๓.๒.๑ ท่านคิดว่า ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งส่งผลเสียต่อบ้านเรือนที่อยู่อาศัยหรือไม่ อย่างไร	๑	๐	๑	๐.๖๗
	๓.๒.๒ ท่านคิดว่า ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งส่งผลเสียต่อธุรกิจในพื้นที่หรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑
๓.๓	ผลกระทบด้านสังคม				
	๓.๓.๑ ท่านคิดว่า ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งส่งผลให้คนในชุมชนของท่านต้องอพยพหรือย้ายไปอยู่ที่อื่นหรือไม่	๑	๑	๑	๑
	๓.๓.๒ ท่านคิดว่า ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทำให้เกิดความขัดแย้งจากการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนของท่านหรือไม่ อย่างไร เช่น การจับสัตว์น้ำ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	๑	๑	๑	๑
	๓.๓.๓ ท่านคิดว่า ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑
๓.๔	ผลกระทบด้านคุณภาพชีวิต				

ที่	ข้อความถาม	ผลการพิจารณา			IOC
		ผชช ๑	ผชช ๒	ผชช ๓	
	๓.๔.๑ ท่านมีความกังวลว่าพื้นที่ที่ท่านอาศัยอยู่จะถูกกัดเซาะอย่างรุนแรงจนไม่มีที่อยู่อาศัย/ประกอบอาชีพหรือไม่	๑	๑	๑	๑
ส่วนที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา					
๔.๑	จากปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ท่านได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างไร และผลของการแก้ไขปัญหานั้นเป็นอย่างไร	๑	๑	๑	๑
๔.๒	ปัญหาหรืออุปสรรคในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง	๑	๐	๐	๐.๖๗
๔.๓	ท่านมีข้อเสนอแนะแนวทางหรือวิธีการที่สามารถชะลอหรือยับยั้งปัญหาการกัดเซาะพื้นที่ชายฝั่งบางชุมชนหรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑

ตารางที่ ๒ ผลของการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ฯ สำหรับหน่วยงานราชการ/ผู้นำชุมชน

ที่	ข้อความถาม	ผลการพิจารณา			IOC
		ผชช ๑	ผชช ๒	ผชช ๓	
ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์					
ส่วนที่ ๒ สภาพปัจจุบันและปัญหาของพื้นที่ชายฝั่งเขตบางขุนเทียน					
๒.๑	ปัจจุบันสถานการณ์ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งในพื้นที่เขตบางขุนเทียนเป็นอย่างไร พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมีความรุนแรงมากขึ้นหรือน้อยลงอย่างไร	๑	๑	๑	๑
๒.๒	สถานการณ์การกัดเซาะชายฝั่งมีความเปลี่ยนแปลงจากอดีตอย่างไร	๑	๑	๑	๑
ส่วนที่ ๓ ผลกระทบของปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง					
๓.๑	ผลกระทบจากปัญหาของการกัดเซาะชายฝั่งที่มีต่อชุมชน				
	๓.๑.๑ ด้านเศรษฐกิจ - รายได้จากการประกอบอาชีพ/การสูญเสียงบประมาณ	๑	๑	๑	๑
	๓.๑.๒ ด้านสังคม - การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน	๑	๑	๑	๑
	๓.๑.๓ ด้านสิ่งแวดล้อม - ชายฝั่ง สัตว์น้ำ ป่าชายเลน	๑	๑	๑	๑
ส่วนที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา					
๔.๑	การป้องกันและแก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่งโดยชุมชน				
	๔.๑.๑ ในฐานะที่ท่านเป็นผู้นำ ท่านมีการกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไร	๑	๐	๑	๐.๖๗
	๔.๑.๒ ในชุมชนของท่านมีการป้องกันและแก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่งอย่างไร	๑	๐	๑	๐.๖๗
	๔.๑.๓ ปัญหาหรืออุปสรรคในการป้องกันและแก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่งโดยชุมชน	๑	๑	๑	๑
๔.๒	การป้องกันและแก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่งโดยหน่วยงานภาครัฐ				
	๔.๒.๑ หน่วยงานภาครัฐเข้าร่วมกำหนดนโยบายหรือวางแนวทางในการสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่งเขตบางขุนเทียนหรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑
	๔.๒.๒ ปัญหาและอุปสรรคของการแก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่งโดยหน่วยงานภาครัฐ	๑	๑	๑	๑

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

๑. นางสาวพรพิมล สมนึก
นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและ
สิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๒. ดร.อมรวิทย์ นาคทรพรพ
ที่ปรึกษาอธิการบดี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริรักษ์ นิทัศน์เอก
รองคณบดีฝ่ายสวัสดิการ
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ภาคผนวก ข

การประชุมร่วมกับผู้แทนสำนักงานเขตบางขุนเทียน, ผู้แทนสำนักงาน
ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๘ และผู้แทนจากสภาเด็กและเยาวชน
เขตบางขุนเทียน เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๗

การลงพื้นที่เพื่อสำรวจสถานที่ในการจัดกิจกรรม “ทิ้งง่าย เก็บยาก”
ณ โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ และบริเวณชุมชนใกล้เคียง
เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๗

การจัดกิจกรรม “ทึ่งง่าย เก็บยาก” ณ โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๗

ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ช่วยผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษางานวิชาการ

๑. ดร.พิธาน พื้นทอง	ข้าราชการบำนาญ กระทรวงศึกษาธิการ
๒. พันเอกหญิง พชรินทร์ สุนทรวรรณ	รองผู้อำนวยการกองวิทยาการ สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
๓. ร้อยโท ปิตินันท์ อินทสุวรรณ	ประจำแผนกวิจัยและพัฒนาหลักนิยม กวก.สจว.สปท.

ผู้บริหารและคณาจารย์ที่ปรึกษางานวิชาการ

๑. พลตรี ชยุตรา เสริมสุข	ผู้อำนวยการสถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
๒. พันเอก อาชวกุล กาญจนาคม	รองผู้อำนวยการสถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
๓. พันเอก ศักดาวุฒิ กุมารสิงห์	รองผู้อำนวยการสถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
๔. นาวาเอก ยุทธพงษ์ นพกุลสถิตย์ ร.น.	ผู้อำนวยการกองการศึกษา สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
๕. พันเอก กฤษณมล ธรรมานุกูล	ผู้อำนวยการกองวิทยาการ สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
๖. พันเอกหญิง พชรินทร์ สุนทรวรรณ	รองผู้อำนวยการกองวิทยาการ สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
๗. พันเอก วราทิตย์ บุญประสพ	รองผู้อำนวยการกองการศึกษา สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง

รายชื่อสมาชิก

คณะผู้เข้ารับการอบรม หลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ ๑๒๔

กลุ่มที่ ๔

เรื่อง : เยาวชนบางขุนเทียนรักษ์ป่าชายเลน

๑. นางสาวกฤตยา อู่ยพานิช	เลขที่ ๒
๒. นางสาวจอมพทยาสนิท พงษ์เสฐียร	เลขที่ ๗
๓. นายชลิตพันธ์ เกษะดิษฐ์	เลขที่ ๑๑
๔. นายธนวัฒน์ สันติรัตน	เลขที่ ๒๑
๕. นาวาอากาศเอกหญิง นุชจรีย์ เอี่ยมพิมพ์พันธ์	เลขที่ ๒๘
๖. นายผดุงศักดิ์ ผ้าเจริญ	เลขที่ ๓๓
๗. นายพงษ์ไพบูลย์ แสงศรีกล่อม	เลขที่ ๓๔
๘. พันเอกหญิง ระพีพิชญ์ กาญจนาคม	เลขที่ ๔๗
๙. นายวรุฒิ คำขำ	เลขที่ ๔๘
๑๐. นายวิศิษฐ์ จารุศิริพจน์	เลขที่ ๕๒
๑๑. นาวาอากาศเอก ศราวุฒ ฤทธาคนานนท์	เลขที่ ๕๖
๑๒. นางสาวศรัทธาญ์ โชติกุลธนชัย	เลขที่ ๕๗
๑๓. พันเอก สมชาย สงเคราะห์ธรรม	เลขที่ ๖๐
๑๔. นายสุชาติ ชินวรรณโชติ	เลขที่ ๖๔
๑๕. นายสุเทพ สิงห์ฤกษ์	เลขที่ ๖๕
๑๖. นางสุภรณ์ กองแก้ว	เลขที่ ๖๖